

Plotinus'un Hayatı ve Çalışmalarının Düzenlenmesi Hakkında*

On the Life of Plotinus and the Arrangement of his Work

Porfiryus

İngilizceden çev. Mehmet Murat Karakaya**

Plotinus'un Bir Beden İçinde Olmaktan Utanması ve Resminin Yapılmasına Karşı Çıkması

1. Çağımız filozofu Plotinus bir beden içinde olmaktan utanır gibiydi.¹

* Esere başlamadan önce birkaç hususu vurgulamada fayda mülâhaza ediyoruz: a) Çeviride, Stephen MacKenna'nın İngilizce tercümesi esas alınmıştır. (Porphyry, *On the Life of Plotinus and the Arrangement of his Work*, [Plotinus, *The Enneads*, Translated by Stephen MacKenna, Faber and Faber Limited, London, trhz., içinde], s. 1-20) Yanı sıra Kenneth Sylvan Guthrie'nin İngilizce ve Ferit Ceber'in Arapça tercümelerinden de yararlanılmıştır. (Kenneth Sylvan Guthrie, *Plotinos, Complete Works*, Platonist Press, 1932; Ferit Ceber, *Tasuat-i Eflutin*, Mektebet-ü Lübnan, 1997) Numaralandırmalar, eserin kendisinde mevcuttur. Başlıklar, konuların bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi açısından Guthrie'den esinlenerek; köşeli parantez içindeki ifadeler, açıklama yapmanın ötesinde, cümlelerin akışkanlığını ve anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla tarafımızdan konmuştur. Bu nedenle, metnin köşeli parantez içindeki ifadelerle birlikte okunması daha sağlıklı olacaktır. Diğer parantez içindeki ifadeler ise, sadece açıklama mahiyetindedir. Ayrıca çeviride, Porphyry (Porfiryus) isminin dışında diğer özel isimlerin asıllarına dokunulmamıştır. Paragraf ve satır düzenlemelerinde çeviri metni esas alınmıştır. Dipnotlarda yer alan açıklamalar ise, tarafımızdan yapılmıştır. b) Neoplatonizmin kurucusu ve sudur nazariyesinin fikir babası kabul edilen Plotinus, MS. 204-205 yılları aralığında doğmuş; İskenderiye ve Roma'da yaşamış önemli bir filozoftur. Kendisi, hayatına dair bir yazın bırakmamıştır. Bu nedenle onun hayatı ve makalelerinin düzenlenmesi ile ilgili bilgileri, öğrencisi Porfiryus'un çevirisini yaptığımız kısa eserinden bilmekteyiz. Bu eser, Plotinus'un hayatını doğumundan ölümüne kadar bütün yönleriyle ele alan biyografik eser olmaktan daha çok onun karakter, düşünce ve kariyer hayatı hakkında bilgi veren 'hajiografi' türünde yazılmış bir eserdir. c) Hajiografi, 'kutsal kişilerin hayatlarını anlatan eser' anlamındadır. 'Hagios' Grekçe kökenli bir kelimdedir. Etimolojik olarak 'farklı, diğerlerinden ayrı olan' anlamındadır. Ancak bu farklılık, aşkın olanla

Bu hâletiruhiye onda o kadar kökleşmişti ki o, hiçbir zaman geçmiş, ailesi ve doğum yeri hakkında konuşmak istemedi.²

O, aynı zamanda herhangi bir heykeltıraşın karşısında oturma fikrine inanılmaz bir isteksizlik gösterdi. Amelius'un, portresinin yapılmasına/çizilmesine izin vermesi için yaptığı ısrar karşısında: “Tabiatın bizim üzerimize örttüğü bu imajı (bedeni) taşımak³ yeterli değil midir?⁴ Gelecek nesillere aktarmak üzere görülmeye değer bir esermiş gibi, ortaya konan imajın imajına⁵ rıza göstereceğimi gerçekten düşünüyor musun?” [dedi.]

Bu olumsuz tepki karşısında Amelius, [bu kez] zamanın en iyi sanatçısı olan arkadaşı Carterius'u [Plotinus'un] herkese açık ve herkesin izleyebildiği konferanslarına götürdü. Carterius, [konferanslarda] uzun gözlemler yaparak filozofun en çarpıcı kişisel özelliklerini yakaladı. Zihninde yer eden intiba ve izlenimlerden yola çıkarak ilk taslak resmi oluşturdu. Amelius'un [resmin] aslına benzemesi yönünde çeşitli öneri ve yönlendirmeleriyle, bir deha olan

birlikte olmaktan, bir başka deyişle, için alanı değil aşkın alanı tercih etmekten kaynaklanan bir farklılıktır. Bu nedenle 'hagio' kelimesi İngilizce'de 'kutsal' anlamına gelen 'holy' ve 'sacred' kelimeleri ile karşılık bulmuştur. (William Barclay, *The Gospel of Matthew*, Vol. II, Published by John Knox Press, 2001, s. 236) Hajiografik türde yazılan eserlerde doğum, yaşam ve ölüm şeklinde bir sıralama yoktur. Nitekim Porfirius, esere Plotinus'un hayatının son dönemlerinden ve ölümünden bahsetmek suretiyle başlamakta, hayatın evrelerini dağınık bir şekilde ele almaktadır. Eser bu yönüyle Yahudi filozof Philo'nun Tevrat'ın tanıtımı ile ilgili iki bölüm halinde yazdığı eserin başında yer alan “Musa'nın Hayatı” biyografisi ile benzerlikler taşımaktadır. (Fin Damgaard, “Philo's life of Moses as Rewritten Bible” *Rewritten Bible After Fifty Years*, (Edit: by Jozsef Zsengeller, Brill, Leiden-Boston, 2014, s. 235) d) Hajiografik tür genelde azizlerin hayatını ve yaşamları boyunca yaptıkları aktiviteleri ele alan edebi bir tür olarak bilinse de bu anlatım yöntemi Hıristiyanlık öncesi dönemlerde de kullanılmaktaydı. Nitekim o dönemlerde, pagan dünyada, filozofların ve düşünürlerin ilgi çekici manevi hayatlarını, özellikle de beden üzerine kurdukları tahakkümlerin boyutlarını ortaya koymak, varsa ruhsal güçlerini ele alıp değerlendirmek açısından hajiografi önemli bir anlatım yöntemi idi. Dolayısıyla hajiografiyi sadece azizlere münhasır kılmak doğru bir yaklaşım değildir. Hatta Hristiyan dünyanın bu yazın türünü Pagan filozofların hayatını anlatan eserlerden etkilenmek suretiyle edindikleri ve azizlerin hayatını bu çerçevede yazdıkları söylenebilir. (Robin Lane Fox, “The Life of Daniel”, *Portraits* (edit by: Mark Edwards, Simon Swain), Oxford University Press, 1997, s. 185; Tomas Hägg, *The Novel in Antiquity*, University of California Press, 1983, s. 164) e) Hajiografik eserlerin en önemli özelliği, anlatılan kişiyi idealize etmek, hayatını kutsala veya felsefeye adanmış değerli ve büyük insanların adanmışlıklarını didaktik ve sembolik anlatım tarzıyla ifade etmektir. Bundan amaç, tarihsel unsurlar ile teolojik ve felsefi unsurları mecz etmek; okuyucu üzerinde derin etki bırakmaktır. (A. H. Armstrong, *Plotinus*, Newyork, 1953, s. 11; John M. Rist, *Plotinus: The Road to Reality*, Cambridge University Press, 1977, s. 2; M.A.R. Habib, *a History of Literary Criticism and Theory*, by Blackwell PUBLISHING, 2005, s. 30) f) Eser, Plotinus'un felsefi kişiliğini ortaya koyması açısından önemli olduğu kadar, Aristo'nun Kategorileri üzerine yazdığı *İsagogi* eseri ile Mantık alanında şöhret bulan Porfirius'un Neoplatonist felsefi kişiliğini dolaylı olarak (satır aralarında) ortaya koyması açısından da önemlidir.

** Dr, Milli Eğitim Uzmanı, karakayamehmetmurat@gmail.com

Carterius bize tıpkısının aynısı bir portre sundu. Bütün bu olup bitenler, Plotinus'un bilgisi olmaksızın gerçekleşti.

Plotinus'un Hastalıkları, Son Zamanları ve Ölümü

2. Plotinus, bağırsakla ilgili rahatsızlıklardan dolayı sıkça hastalanırdı.⁶ Ancak bu yaştaki bir adama yakışmaz diye enjeksiyon (iğne) tedavisini istemedi. Aynı şekilde, evcil hayvanların etlerini yemeyi uygun görmediğinden bunların dışında kalan sürüngenler ve vahşi hayvanlardan elde edilen ilaçları kullanmayı da reddetti.

O, evinde günlük masaj yapmaktan hoşlandığından hamama gitmekten imtina ederdi. Tellakları korkunç [veba]⁷ salgınından ölünce; böylesi uygulamaların hepsinden vazgeçti; kısa bir süre sonra da ağır bir difteri hastalığına yakalandı.

[Porfiryus konuşuyor]: Beraber olduğumuz zamanlarda kendisinde bir hastalık belirtisi yoktu. Ancak ben Sicilya'ya deniz yolculuğuna çıktıktan sonra şartlar daha da kötüleşmiş: Roma'ya dönüşümde, ölünceye kadar yanında olan yakın dostu Eustochius bana, onun ses tellerinden rahatsız olduğunu, sesinin kısıldığından, görme gücünün azaldığından ve ellerinde ve ayaklarında yaralar oluştuğundan bahsetti.

Plotinus, [hastalığının ilerlemesine rağmen] -alışılacağı üzere- herkesle birebir sohbet etmede ısrar edince, hastalığın getirdiği şartlar arkadaşlarının onun ortamından uzaklaşmasına sebep oldu.⁸ O da bu yüzden hayatının geri kalan kısmını daha önce ölmüş olan eski arkadaşı Zethos'un malikânesinde⁹ geçirmek üzere, Roma'yı terk edip Campania'ya¹⁰ gitti. [Orada hayatını idame ettirmeye yönelik] ihtiyaçları, kısmen Zethos'un malikânesinden ve geri kalanı da Minturnae'da¹¹ bulunan Castricius'un malikânesinden gelen iâşe ile karşılanıyordu.

Eustochius, Plotinus'un [ölmeden önceki] son anlarını bana anlattı. O, Puteoli'de¹² tek başına kaldığı sıralarda en son ziyaretine geç kalmıştı. [Bu ziyarette], Plotinus ona: "Uzun zamandan beri seni bekliyordum. Ben [artık] içimdeki İlahi alandan Varlıktaki İlahi alana dönmek için mücadele veriyorum." diyordu ki yattığı yatağın altından bir yılanın süzülerek duvardaki deliğe girdiği esnada Plotinus öldü.

[Plotinus'un ölümü], Claudius'un hükümrانlığının ikinci yılının sonuna denk geliyordu [MS. 270]. Eustochius'un bana söylediğine göre, Plotinus [öldüğünde] altmış altı yaşındaydı. Ben o zaman Lilybaeum'daydım.¹³ Amelius,

Suriye’de Apemada,¹⁴ Castricius, Roma’da idi. Sadece Eustochius onun yanındaydı.

Claudius’un hükümrancılığının ikinci yılından altmışaltı yıl geriye gittiğimiz zaman, Plotinus’un doğum yılının, [Roma İmparatoru] Severus’un otuzuncu yılına denk gelen MS. 204 veya 205 yılları olduğunu söyleyebiliriz. O, doğduğu ayı ve günü hiçbir zaman açıklamadı. Bunun sebebi, onun doğum günü sunusu, [kurban kesme] ve ziyafet verme [gibi] etkinlikleri uygun görmemesinden kaynaklanıyordu. [Plotinus kendi doğum gününün kutlanmasına karşı olsa da] geleneksel hale gelen Platon ve Sokrates’in doğum günü etkinliklerinde kurban kesmiş ve ardından -katılanların her birinin hitap etmeyi arzu ettiği- [şölenler de] ziyafetler vermiştir.¹⁵

Plotinus’un Çocukluğu, Gençliği, Roma’ya Gidişi ve Ders Halkaları

3. Genel olarak kendi yaşamı ile ilgili konuşmak istemese de karşılıklı muhabbetlerde [hayatıyla ilgili] bazı detaylardan haberdar olduk.

Şöyle ki; sekiz yaşındayken ve hali hazırda okula gidiyorken hala sütannesine bağlıydı ve sütannesini emmeye hastalık derecesinde devam ediyordu; Ta ki bir gün birisi,¹⁶ onun anormal bir çocuk olduğunu söyleyince kendinden utandı ve vazgeçti.

Yirmi yedi yaşına geldiğinde¹⁷ felsefeye yoğun bir ilgi duydu: Nam salmış üstatların bulunduğu İskenderiye’ye yönlendirildi. Fakat o, [nam salmış] bu üstatların derslerinden hoşlanmadı, hevesi kırıldı. Arzu ve öfkeyle karışık duygularını bir arkadaşına açtı ve arkadaşısı ona daha öncesinden tanımadığı biri olan Ammonius’u önerdi. Plotinus gitti; bir ders dinledi ve arkadaşısına “İşte aradığım adam bu.” diye haykırdı.

O günden sonra Ammonius’u sürekli takip etti ve onun rehberliğinde felsefede öylesine ilerledi ki Hintliler arasında da benimsenen Pers metot ve sistemlerini araştırmaya ilgi duydu. O dönemde, İmparator Gordian, İran’a karşı sefer için hazırlık içerisindeydi. Plotinus, onun ordusuna katıldı ve [İran’a doğru] sefere çıktı. O zaman otuz sekiz yaşındaydı. Ammonius’la birlikteliğinin üzerinden tam on bir yıl geçmişti. Gordian, [seferde] Mezopotamya bölgesinde öldürüldüğünde, Plotinus zorluklar içerisinde Antakya’ya sağ salim ulaşmayı başardı.

Kırk yaşında, Philip’in hükümrancılığı döneminde Roma’ya yerleşti.

Erennius,¹⁸ [Pagan] Origen¹⁹ ve Plotinus, [hocaları] Ammonius’un kendilerine aktardığı felsefi doktrinler hakkında hiçbir şey ifşa etmeyeceklerine

dair anlaştılar. Plotinus sözünde durdu ve kurduğu münasebetlerin hiçbirinde Ammonius'un sistemi hakkında hiçbir şey söylemedi. Anlaşma, ilk önce Erennius tarafından, sonrasında Origen tarafından bozuldu. Origen, “*Ruhsal Varlık Üzerine*” makalesi ve Gallienus'un Krallığı döneminde “*Kral, Tek Başına Yaratıcı (The King the Sole Creator)*” diye ünlenen makalesinin dışında bir şey yazmadı. Plotinus'a [gelince], uzun bir süre [felsefi düşünceleri hakkında] bir şey yazmadı. Bunun yerine Ammonius'un öğrencisi iken edindiği bilgiler ve yaptığı çalışmalar üzerinden konferanslar verdi; hiçbir şey yazmadan belli bir arkadaş grubuyla sürekli olarak [felsefi] mütalaalarda bulundu. Böylelikle aradan on yıl geçti.

[Plotinus], dinleyicilerini özgür bir şekilde soru sormaya cesaretlendirmeyi gelenek haline getirmişti. Amelius'un bana aktardığına göre, özgürce soru sorma, fuzuli ve amacının dışında konuşmalara/muhabbetlere yol açıyordu.

Amelius [ders] halkasına Philip'in İmparatorluğunun üçüncü yılında katılmıştı. Bu, aynı zamanda Plotinus'un da Roma'da üçüncü yılıydı. O, Claudius'un saltanatının ilk yılına kadar onunla (Plotinus'la) beraber oldu. Tam yirmi dört yıl! Amelius, Plotinus'un yanına [Stoik] Lysimachus'un rahle-i tedrisatında iyi bir [felsefi] eğitim aldıktan sonra gelmişti. Çok zahmetli ve titiz çalışmalarıyla çağdaşı olan herkesi geçti. Örneğin, Numenius'un çalışmalarının neredeyse tamamını kayıt altına aldı ve düzenledi ve onların çoğunu hızında tutuyordu. O, aynı zamanda [Plotinus'un] konferanslarının notlarını tuttu ve [bu] notları yazdığı yüz kadar makale içinde kullandı. [Makaleleri], evlatlığı olan Apamea'lı Hostilianus Hesychius'a hediye etti.

Porfirius'un Roma'ya İlk Gelişi ve Plotinus Makalelerinin I. Evresi [Amelius Dönemi]²¹

4. Rodoslu Antonius ile birlikte Gallienus'un imparatorluğunun onuncu yılında Yunanistan'dan²² geldiğimde, on sekiz yıldan beri Plotinus ile birlikte olan yardımcısı Amelius'u buldum. Fakat sayısı yüzü bulmayan küçük notlar dışında hala bir şeyler yazma konusunda cesaretsizdi. Plotinus, Gallienus'un [imparatorluğunun] onuncu yılında yaklaşık elli dokuz yaşındaydı. Ben ise, onunla ilk tanıştığimde otuz yaşındaydım.

Gallienus'un [imparatorluğunun] ilk yıllarından itibaren, Plotinus, konferanslarda ortaya çıkan dikkate değer bazı hususları yazmaya başlamıştı. [Gallienus İmparatorluğunun] onuncu yılında onu ilk ziyaret ettiğimde, daha öncesinden yirmi bir makale yazmıştı.

Tespit ettiğim kadarıyla, bu makalelere kolayca ulaşmak ve onlar hakkında malumat sahibi olmak kesinlikle mümkün değildi. Aslında makalelerin dağıtımını, hala kerhen (grudging) ve gizli bir şekilde yapıyordu. [Makalelerden, birkaç talebesi dışında kimse haberdar değildi]. Makaleler, sıkı bir incelemeden geçtikten sonra ihtiyati tedbirler altında ilgili talebelere ulaştırılıyordu.

Plotinus söz konusu makalelere hiç başlık koymamıştı. [Makalelere] herkes kendi istediği başlığı koyabiliyordu. Ben de her bir makaleyi diğerlerinden ayırmasını sağlayacak şekilde, makalelerin ilk kelimelerine [veya cümlelerine] müracaat ederek tanınmalarını kolaylaştıracak başlıklar koydum.

1. Güzellik Hakkında (I.6)²⁴
2. Nefsin Ölümsüzlüğü Hakkında (IV.7)
3. Yazgı/Kader Hakkında (III.1)
4. Nefsin Mahiyeti Hakkında (IV.2)
5. Akli İlke, İdealar ve Hakiki-Varlık Hakkında (V.9)
6. Nefsin Bedene İnmesi Hakkında (IV.8)
7. İlk'ten Sonraki Varlıkların İlk'ten Sudur Etmesinin Keyfiyeti ve Bir Hakkında ([V.4])
8. Bütün Nefslerin Tek Bir Nefs Olup Olmadığı Hakkında (IV.9)
9. İyi veya Bir Hakkında (VI.9)
- 10 İlk Üç Hipostaz Hakkında (V.1)
11. Köken/Tekvin ve Bir'den Sonra Gelen Varlıkların Düzeni Hakkında (V.2)
12. Maddenin İki Özelliği Hakkında (II.4)
13. Çeşitli Sorular (III.4)
14. [Semavi] Döngüsel Hareket Hakkında²⁵ (II.2)
15. Koruyucu Ruhumuz Hakkında (III.4)
16. Makul İntihar Hakkında (I.9)
17. Nitelik Hakkında (II.6)
18. Cüz'ilerin İdealarının Olup Olmadığı Hakkında (V.7)
19. Faziletler/Erdemler Hakkında (I.2)
20. Diyalektik Hakkında (I.3)
21. Nefs'in Bölünen Varlık ile Bölünmez Varlık Arasında Vasıta Olarak Tanınlanmasının Nedeni [Hakkında] (IV.1)²⁶

Ben onunla ilk karşılaştığımda, bahsettiğim bu yirmi bir makaleyi Plotinus elli dokuz yaşına kadar yazmıştı.

Porfiriyus'un Roma'ya İkinci Gelişi ve Plotinus Makalalelerinin II. Evresi [Porfiriyus Dönemi]

5. Aslında ben, Gallenius'un [hükümrancılığının] onuncu yılından önce, kısa bir süreliğine Roma'da kalmıştım. O zaman Plotinus yaz dinlencesinde idi. Sadece arkadaşlarıyla konuşma imkânı bulabildim. [Ancak] o'nu tanımaya başladıktan sonra, onunla altı yıllık yakın bir ilişkimiz oldu. Bu altı yıl içinde konferanslarda birçok mesele etraflıca ele alınmıştı. Benim ve Amelius'un ikna çabalarıyla iki makale daha yazdı.

22, 23. Hakiki Varlık, Bütündür; Kendi Zatında Bir'dir.²⁷ (VI.4, 5)

Bunların peşi sıra iki makale daha yazdı. Bunlardan birincisinin başlığı şöyleydi:

24. En Üst Varlık Olan İlk İlke'de Akli Faaliyet Yoktur.²⁸ Akli Faaliyete Sahip Olan İlk ve İkinci Dereceden İlkeler'in Doğası Hakkında (V.6)

Diğeri

25. Potansiyellik ve Fiiliyat [Bilkuvve ve Bilfiil] Hakkında (II.5)

Ardından yirmi makale daha geldi.

26. Tinsel Varlıkların [Bedensel] Hislerden Uzak Olmaları Hakkında (III.6)²⁹

27. Nefs Hakkında (Bir) (IV.3)

28. Nefs Hakkında (İki) (IV.4)

29. Nefs Hakkında (Üç) veya Biz Nasıl Görürüz? (IV.5)

30. Tefekkür/Düşünme Hakkında (III.8)

31. Akli/Ruhani Güzellik Hakkında (V.8)

32. Akli Varlıkların Akli İlke Dışında Olmaması ve İyi Hakkında (V.5)

33. Gnostiklere Reddiye (II.9)

34. Sayılar Hakkında (VI.6)

35. Uzak Nesnelerin Küçük Görünmesinin Nedeni [Hakkında] (II.8)

36. Saadetin/Mutluluğun Zamanın İlerlemesine Bağlı Olup Olmadığı [Hakkında] (I.5)

37. Karışım/Birleşme/Küllü Nüfuz Hakkında³⁰ (II.7)

38. İdeal Varlıkların Çokluğunun Keyfiyeti ve İyi Hakkında (VI.7)
39. Özgür İrade Hakkında (VI.8)
40. Âlem/Semavi Sistem Hakkında³¹ (II.1)
41. Duyu/Algı ve Hafıza Hakkında (IV.6)
42. Varlık Türleri Hakkında (Bir) (VI.1)
43. Varlık Türleri Hakkında (İki) (VI.2)
44. Varlık Türleri Hakkında (Üç) (VI.3)
45. Sonsuzluk ve Zaman Hakkında (III.7)

Böylece, birlikte olduğumuz altı yıllık süre içinde, konferanslarda ortaya çıkan ve ele alınan problemlerle ilgili -başlıklarda belirtildiği gibi- yirmi dört makaleye daha sahip olduk. [Roma'ya] gelmeden önce kaleme alınan yirmi bir makale de hesaba katıldığında kırk beş makaleye ulaşmış olduk.

Plotinus Makalelerinin III. Evresi [Eustochius Dönemi] ve Yazma Evreleri

6. Ben, Gallienus'un [imparatorluğunun] on beşinci yılında gittiğim Sicilya'da ikamet ederken Plotinus beş makale daha yazdı ve bana gönderdi.

46. Saadet/Mutluluk Hakkında (I.4)
47. İnyet Hakkında (Bir) (III.2)
48. İnyet Hakkında (İki) (III.3)
49. Bilen Hipoztaslar/Bilgi İleten Varlığın Hipostatik Formları³² ve Aşknlık Hakkında (V.3)
50. Aşk Hakkında (III.5)

Bu beş makaleyi Claudius'un [hükümranlığının] ilk yılında bana göndermişti. [Claudius'un hükümranlığının] ikinci yılının ilk ayları içerisinde, [Plotinus'un] ölümünden çok kısa bir süre önce aşağıdaki şu dört makaleyi de aldım.

51. Kötülük Hakkında (I.8)
52. Yıldızların/Gezegenlerin Nedensel Faaliyetlerinin Olup Olmadığı [Hakkında] (II.3)
53. Canlılık Hakkında (I.1)
54. Saadet/Mutluluk Hakkında (I.7)³³

Bu dokuz makaleyi birinci ve ikinci setlerden oluşan kırk beş makaleye ekledikten sonra, toplamda elli dört makale oldu.

Yazım süreci göz önünde bulundurulduğunda, makaleler, 'rüştünü ispatlama, kıvama ulaşma ve bünyenin zayıflaması' gibi [düşünsel] güç dönemlerine göre farklılaşmaktadır.³⁴ [Buna göre], ilk yirmi bir makale daha hafif/düşük [düşünsel] kapasiteye sahiptir. Bu periyot, yetenek ve kabiliyetler açısından zihinsel süreçlerin tam anlamıyla kemale ermediği, olgunluğa ulaşmadığı periyottur. [Daha sonraki] yirmi dört makale, [düşünsel] gücün zirveye ulaştığı orta dönemde yazıldı. -Bu makaleler içinde yer alan kısa makaleler hariç- diğerleri, en yüksek mükemmelliğe ulaşmış makalelerdir.³⁵ Son dokuz makale, zihinsel gücün zayıfladığı döneme denk gelmekte, bunlardan son dört [makale] ise, önceki beş makaleye göre daha düşük seviyede bulunmaktadır.

Plotinus'un Öğrencileri ve Arkadaşları

7. Plotinus'un geniş bir takipçi kitlesi vardı. Aralarında Gentilianus ailesinden Tuscanus³⁶ Amelius'un da bulunduğu istekli ve gayretli gerçekten kendini felsefeye adanmış değerli öğrenciler vardı. Amelius, L ve R harflerinin yer değiştirilmesi suretiyle kendisinin Amerius olarak çağrılmasını tercih ederdi. Açıklamasına göre, "birleştirme" anlamına gelen Amerius ismi, "kayıtsızlık/kaygısızlık" anlamına gelen Amelius'a göre kendisi için daha uygundu.

İçlerinde Scythopolis'in³⁷ doktoru olan Paulinus'un da bulunduğu bir grup daha vardı. Amelius, [Paulinus'u] akli körlüğünden mülhem Mikkalos diye çağırırdı.

Daha yakın arkadaşları arasında, Plotinus'un yaşamının sonlarına şahit olan ve aynı zamanda doktor olan ve ölümüne kadar da kendisine eşlik eden İskenderiyeli Eustochius vardı. Eustochius, kendisini Plotinus sistemine vakfetti ve kâmil anlamda bir filozof oldu.

Sonra [yakın arkadaşları arasında] Antimachus'un çalışmalarını tashih eden, Atlantis Hikâyesini şiirsel bir dille anlatan şair ve eleştirmen Zoticus vardı ki kör oldu³⁸ ve Plotinus'tan bir süre önce öldü. Aynı Paulinus gibi.

Bir diğer arkadaş, Ammonius'un arkadaşısı Theodius'un kızı ile evli olan ve aynı zamanda doktor olan Arap asıllı Zethos'tu. Plotinus ona büyük ilgi gösterdi ve onu sürekli olarak yüksek politik kariyerinden vazgeçirmeye uğraştı. Plotinus ona kendi ailesinden biriymiş gibi davrandı ve birlikte Minturnae'den altı mil uzaklıkta, öteden beri mülkiyeti Castricius Firmus'a ait olan çiftlikte yaşadılar.

Castricius [Firmus],³⁹ arkadaş grubu içerisinde hayata iyimser ve güzel yönden bakma hususunda hiç kimsenin ulaşamadığı seviyeye ulaşmıştır.⁴⁰ O, Plotinus'a çok değer verdi ve ayrıca kendini her ihtiyaç duyduğunda çok samimi ve içten bir şekilde [yanında olduğu] Amelius'a vakfetti ve her şart ve ahvalde kardeşi imişim gibi şahsıma da saygı duydu. Bu yönüyle [Castricius], filozof'a (Plotinus'a) derin saygı duyan bir başka politikacı örneği olmuş oluyordu.⁴¹

Aralarında, felsefi çalışmalara en yüksek seviyeden ilgi duyan Marcellus Oron-tius ve Sabinillus'un da bulunduğu sayıları azımsanmayacak derecede Senato üyesi de Plotinus'un dinleyicileri arasında yer alıyordu.

Bir diğer Senatör Rogatianus, [zühd hayatını tercih ederek] politik ihtiras-larından sıyrıldı. Öyle ki, bütün mülkünden vazgeçti. Tüm kölelerini azat etti ve bütün makamlarından feragat etti. Hâlihazırda kapısında muhafızlar varken⁴² yeni tayin edildiği Praetorlük⁴³ görevini ve bürokratik yollardan bir şeylere sahip olmayı reddetti. Hatta hayatını idame ettiği evini bile terk etti. Bir gün orda bir gün burada -uyuyarak ve yemek yiyerek birlikte vakit geçirdiği- arkadaşlarında ve tanıdıklarında kalmaya başladı. Birer gün arayla yemek yiyordu. Daha öncesinden gut hastalığına yakalanmış, sandalyede taşınıyor-ken, [bu] yeni diyet uygulaması ile sağlığına tekrar kavuştu. Nitekim o [hastal-ık sebebiyle] ellerini uzatamayacak haldeydi. [Sonrasında iyileşti] ve ellerini el işçisi sanatkarların kullandığı gibi tekrar rahatça kullanmaya başladı. Plotinus, Rogatianus'a büyük hayranlık duydu ve filozofça yaşamayı gaye edinenlere onu model göstermek suretiyle her fırsatta ondan övgüyle bahsetti.

Ayrıca Serapion vardı. İskenderiyeli; hayatına profesyonel hatip olarak başladı ve bilahare felsefe ile uğraştı. Fakat açgözlülüğe ve tefeciliğe asla galip gelem-di.

Ben, Tyreli⁴⁴ Porfiryus; Plotinus'un en yakın arkadaşlarından biri olarak o, eserlerini gözden geçirme vazifesini bana tevdi etmişti.

Plotinus'un Kişisel Özellikleri

8. Böylesi bir gözden geçirme zorunluydu. Zira Plotinus'un, çalışmalarını kontrol edecek hatta bir kez bile olsun yazılarını yeniden okuyacak takati yoktu. Görme yetisinin zayıflığı da zaten buna hiç imkân vermiyordu. El yazısı çok özensizdi. Kelimeleri yanlış kullanırdı. İmla ve hecelemelerde hiçbir şeye dikkat etmezdi. Onun tek kaygısı fikirdi. Bu alışkanlıklar içerisinde bizim için şartıtcı olan, onun sonuna dek değişmeden/değişime uğramadan öylece kalmasıydı.

O, bir konuyu [yazmadan önce] zihninde baştan sona onu bütün yönleriyle halletmeyi alışkanlık haline getirmişti: Düşüncelerini kaleme alırken -zihnin- de biriken bilgileri- sanki bir kitaptan kopyalıyormuş gibi yazardı.

Kesintisiz bir şekilde [çalışıyordu]. -Bir ihtimal- çalışırken yanına birisi geldiğinde planından asla vazgeçmezdi. [Yani], bütün görüşme taleplerini kabul ederken aynı zamanda derin düşünce faaliyetlerine de devam edebiliyordu. [Görüşmeye gelen kişi/kişiler ayrıldıktan sonra] tekrar çalışmasına döndüğünde önceden ne yazdığına bakmazdı. -Daha önce zikredildiği gibi, görme yetisinin zayıflığı zaten buna imkân vermiyordu.- Sanki hiçbir kesinti olmamış gibi kaldığı yerden çalışmasına devam ederdi.

Bu yüzden hem kendisiyle hem de başkalarıyla aynı anda ilgilenabiliyordu. -Uyku hariç-kendine dikkat etmiyordu. Uykusu da yetersiz beslenmesinden -genelde bir parça ekmek dahi almıyordu- ve sürekli akli/ruhi ameliyede bulunmasından dolayı hafif [ve sağlıksız] bir uykuydu.

Felsefeye İlgi Duyan Kadınlar, Plotinus'un Gençlere Verdiği Önem ve Sosyal Sorumluluklar

9. Iamblichus'un oğlu olan Ariston'un karısı Amphiclea,⁴⁵ evinde yaşadığı Gemina ve aynı isme sahip kızının da (Gemina'nın kızı Gemina) aralarında bulunduğu bazı kadınlar [felsefi açıdan] ona çok ilgi duyuyorlardı. Her üçü de kendilerini ciddi şekilde felsefeye adanmışlardı.

Oğullarını, kızlarını ve bütün varlıklarını getirerek çocuklarını sanki kutsal bir elin avuçlarına bırakıyormuş gibi Plotinus'un vesayetine bırakan ölümlerine yakın adamların ve kadınların sayısı az değildi. Bu yüzden Plotinus'un evi Potamon'un da aralarında bulunduğu kızlar ve erkeklerle dolup taşıyordu. Eğitiminde, sıklıkla Potamon'dan kendi şiirlerine ait beyitler (verses) dinlemek hoşuna giderdi.⁴⁶

O, çocuklar için⁴⁷ yapılan bağış/vasiyet ve elde edilen gelirlerin hesap işlerine her zaman vakit ayırdı ve elde edilen hasılatların hesaplarının doğru olup olmadığını yakından takip etti. "Gençler felsefeyi öğrenene kadar gelir giderleri sağlam tutulmalı, onlar için harcanmalıdır." derdi. Ayakta olduğu saatlerde, [o], çok sayıda insanın maişetini ve dünyevi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bütün bu emek ve gayretlerini kesintisiz bir şekilde devam ettirmesine rağmen, [onun asıl] gayesi, [dünyevi olana değil] İlahi olana yönelikti.⁴⁸

Nazikti/kibardı ve hiçbir zaman kısa süreli de olsa kendisiyle tanış olmak isteyenlerin talebini karşılıksız bırakmazdı. Roma'da -aynı zamanda birçok ihtilafli konuda hakemlik yürüterek- geçirdiği yirmi altı yıllık süre içerisinde,

[felsefe ehlerinden bir takım insanların dışında] kimsenin düşmanlığına maruz kalmadı.⁴⁹

Plotinus'un Muhalifi Olympus, Mısırlı Kâhin ve Kutsal Günler

10. Roma'da felsefeyle uğraşan izlenimi verenlerden biri de kısa bir süre Ammonius'un öğrenciliğini yapmış olan İskenderiyeli Olympus'tur.⁵⁰

Bu adamın [Plotinus'un önüne geçme] kıskançlığı ve hasetçiliği küstahlığa kadar vardı. Ve sonunda kendisini sihir konusunda yetiştirince, yıldızlar üzerinden Plotinus'a zarar vermeye yönelik araştırmalara yöneldi ve büyü yapmaya cesaretlendi. Fakat yaptıklarının gerisin geriye kendisine döndüğünü fark edince, arkadaşlarına, Plotinus'un bütün saldırıları geri püskürtebilecek güçte ilahi bir ruha sahip olduğunu itiraf etti. Plotinus'a gelince, ön görüşü yüksek birisi olarak böyle bir eylemin yapıldığını hisseder hissetmez, o esnada, "Olympius'un elleri ve ayaklarının kasıldığını, bedeninin büzüştüğünü" açıkladı.⁵¹ Olympius, birkaç teşebbüsten sonra yaptıklarının Plotinus'tan ziyade kendisine zarar verdiğini anladı ve saldırılarından vazgeçti.

Aslında Plotinus, diğer insanlara göre doğuştan bazı [manevi] hususiyetlere sahipti. [Bir gün] Mısırlı Kâhinlerden biri Roma'ya ulaşmış ve bazı arkadaşları vasıtasıyla [kendini] filozof olarak tanıtmıştı. [Ruhsal] gücünü ve hünerini [Plotinus'a] göstermenin arzusu içindeydi. Ruhsal güçlerle irtibat kurmak suretiyle Plotinus'un içinde bulunduğu manevi/ruhi durumun mertebesini göstermek için ona teklifte bulundu. Plotinus itiraz etmeden teklifi kabul etti ve ruhsal güçlerle irtibat kurma [ruh çağırma] ameliyesi, özel bir mekân olan İsis Mabedinde gerçekleşti. Söylediklerine göre burası, Mısırlıların Roma'da [manevi açıdan] temiz kabul ettikleri yegâne mekândı.

Yapılan ruh çağırma ameliyesinde, ruhsal mertebe değil, bizzat Hakikat zahir olunca, Mısırlı: "Sen tek başına saygıya değersin/mükemmelsin. Seni kollayan ve gözeten ruh, alt dereceden bir ruh değil; Tanrı'nın bizzat kendisidir." diye açıklamada bulundu. Hakikat, bütün soruları ve kaygıları ortadan kaldıracak şekilde öylesine zahir oldu ki, uçmalarını engellemek için kuşları elinde tutan kâhin yardımcısı, hasedinden ya da korkusundan onları boğarak [öldürdü].⁵² Plotinus kutsallık seviyesinde ruhi bir varlığa sahipti ve manevi varlığını yücelten o Kutsal Ruhunu hep canlı tuttu. Böylesi bir ruhsal pozisyon ve ameliye, onu koruyucu ruhlar arasındaki farkları açıklayan "*Bizim Koruyucu Ruhumuz*" adlı makalesini yazmaya yöneltti.

Amelius,⁵³ "yeni ay" ve diğer kutsal günleri takip etmeye [ve kutlamaya] önem veren birisiydi. Bir keresinde, böylesi kutsal bir günde, kutlamaya

Plotinus'un da katılmasını kendisinden rica etti. Plotinus: "Benim onlara (Kutsal Varlıklara) gitmem değil, onların bana gelmesi gerekir."⁵⁴ diyerek teklifi reddetti.

[Plotinus], zihnindeki hususları öylesine feraset ve belagatle ifade ederdi ki kendi kendimize bunun izahını yapamaz ve ona soru sorma cesaretini gösteremezdik.⁵⁵

Plotinus'un Feraseti, Bilgeliği ve Porfiryus'a Hayati Tavsiyesi

11. O, karakterleri tahlil etmede dikkate şayan bir ferasete sahipti.

Bir keresinde, çocuklarıyla birlikte aynı evde ikamet eden⁵⁶ ve onurlu dul bir kadın olan Chione'nin kıymetli bir kolyesi çalındı. Hizmetliler Plotinus'un karşısına çıkarıldı. Onların hepsini şöyle bir süzdü ve birini işaret ederek "Bu adam hırsızdır." dedi. Adam [biraz] hırpalandı/kamçılandı ve belli bir zaman inkâr etse de, sonunda [hırsızlığını] itiraf etti ve kolyeyi geri verdi.

Plotinus, evinde yaşayan her bir çocuğun geleceği ile ilgili öngöründe bulunurdu. Örneğin, Polemon'un karakteri ve kaderi ile ilgili bir soru sorulmuştu da [Plotinus]: "O, âşık olacak ve kısa bir süre sonra ölecek" dedi ve öyle de oldu.

Bir dönem, hayatımı sonlandırmaya niyetlenmiştim. Plotinus, durumumu fark etti ve [ortamlardan] kendimi tecrit ettiğim evime beklenmedik bir anda geldi. [Plotinus], niyetimin akli bir süreç sonucu ortaya çıkan bir karar olmadığını, sadece bunalımdan (melancholy) kaynaklandığını [söyledi] ve Roma'dan ayrılmam gerektiğini bana tavsiye etti. Ben de [tavsiyesine] uydum ve -ünlü bilge Probus'un, Lilybaeum (Marsala) yakınlarında yaşadığını daha öncesinden bildiğimden- Sicilya'ya⁵⁷ gitmeyi tercih ettim. Böylece, ilk aklımda olan şeyden [hayatımı sonlandırmaktan] vazgeçmeye kendimi ikna ettim. Fakat bu niyet, o andan ölümüne kadar geçen sürede Plotinus'la birlikte olmaktan beni alıkoydu.

Plotinus'un Platonopolis Projesi

12. İmparator Gallienus ve karısı Salonina, arkadaşlıklarını güzel amaçlara dönüştürmek isteyen Plotinus'a çok saygı gösterir ve hürmet ederlerdi. Efsaneye göre, bir zamanlar Campania'da bulunan ve şimdilerde harabe olan 'filozoflar şehri' [örneğinde olduğu gibi]: Plotinus, Platonopolis diye adlandırılacak olan ve içinde yaşayan insanların Platon kanunlarına göre yaşadığı bu şehrin, etrafı ihata edilmiş şekilde yeniden inşa edilmesini ve yeni bir devlet yapısı oluşturulmasını İmparator'dan talep etti. Plotinus ve arkadaşları orada

yaşayacaklardı. [Plotinus'un] bu isteği kolayca hayata geçecek bir arzuydu. Fakat mahkemenin karşı çıkışı, körüklenen kıskançlıklar, kin ve nefret duyguları ve seviyesiz bazı tavırlar sebebiyle plan suya düştü.

Plotinus'un Konuşma Üslubu

13. Konferanslarında, ister şerh/yorum ister açıklama olsun [ele alınan] konunun en derin noktasına [ve evveliyatına] iner, mevzua vukûfiyetini en yüksek seviyede ortaya koyardı. Cümleleri yerli yerindeydi. Fakat [konuşmalarında] bazı kelimeleri yanlış söylerdi. Örneğin 'anamimnesketai' [tezekkür] için 'anamnemisketai' derdi. Yazılarında da aynı yanlışlığı yapardı.

Konuştuğu zaman zekâsı yüzüne yansırı. Böylesi zamanlarda cemali daha da güzelleşiyordu. Hafif bir ter altında beliriyor, huzur yayıyordu.

O, görüşmelerinde güçlü bir kişiliğe sahip olarak her zaman itirazlara hazırlıklıydı; [sorulara nezaketle cevap verirdi].⁵⁸ Bir keresinde, üç gün boyunca, "Nefs bedenle nasıl ilişki kurar?" diye onu sorguya çekmiştim. Açıklama yaparken, Thaumasius isminde birisi tartışmanın ortasında [içeri] girdi. Gelen kişi, hususi [önemli] meselelerden daha çok genel meselelere eğilimi olan birisiydi ve makalelerde ortaya konan bazı teorilerin izahını Plotinus'tan dinlemeyi arzu ediyordu. Ancak Porfirius'un sorularına ve cevaplarına dayanamadı. Plotinus: "İlk etapta Porfirius'un ortaya attığı meseleleri çözemsek bu makalelerin içeriğine nasıl girebiliriz?" dedi.

Plotinus'un Felsefi Üslubu ve Muhakeme Gücü

14. Plotinus'un üslubu, vecizdi, belîğdi. [Eserlerinde], kelimelerden daha çok mana bolluğu vardı. Kendini ifade ederken çoğu zaman coşkulu duygularla ifade ederdi. O, başka [felsefi] ekollerin [yolundan] ziyade kendi yolunu takip etti. Makalelerinde Stoik ve Meşşai doktrinleri örtülü bir şekilde yer aldı. Özellikle Aristo Metafiziği bütüncül olarak bu makalelere içine sığdırıldı.

O; Geometri, Mekanik, Optik ve Müzik [disiplinlerinin] kapsamlı teorik bilgisine sahipti. Ancak onun bu alanların pratik bilgisini öğrenmeye/araştırmaya yönelik bir eğilimi yoktu.

Konferanslarında, Platonist [felsefeye bağlı] Cronius, Severus, Numenius, Gaius veya Atticus; Meşşai [felsefesine bağlı] Aspasius, Alexander,⁵⁹ Ardastus veya bunlar gibi bir kısım düşünürlerin makalelerini vurgulu bir şekilde okumayı gelenek haline getirmişti. Fakat yöntemi, bu filozofları körü körüne

takip etmekten uzaktı. O, Ammonius'un metoduna bağlı kalarak her bir meseleyi kendine has özgün fikirleriyle araştıran bir kişiliğe sahipti.

O, [ele aldığı konuları] çabuk algılar ve içselleştirirdi. Derin/karmaşık mevzuları açıklığa kavuşturması ve meseleyi [zihninde] halletmesi açısından [Konuyla ilgili] birkaç kelime yeterliydi. Longinus'un "*Nedenler Üzerine*" ve "*Antiquary/Antik Zamanlar*" adlı çalışmasını duyduktan sonra, "Longinus, bir dilbilimci olabilir ancak bir filozof olamaz." demişti.

Bir gün [Pagan] Origen konferans salonuna girdi. Plotinus [heyecanlandı], yüzü kızardı ve dersini bitirmeye karar verdi. Origen devam etmesi yönünde ısrar edince; "Hatip, dinleyicilerin kendisinden bir şey öğrenmediğini hisse derse, bütün anlatma arzusu söner." dedi.

Felsefi Etkinlikler, Diophanes ve Horoskopi

15. Bir keresinde, Platon'la ilgili bir festivalde "Kutsal Evlilik" adlı bir şiir okudum.⁶⁰ Şiirim, gizemli kelimeler ve vecd hallerini ihtiva etmesi sebebiyle bolca mistik doktrin içeriyordu. Birileri, [benim için] "Porfiryus, mecnun oldu/çıldırdı." dediler. [Bunun üzerine] Plotinus, hepsinin duyabileceği şekilde "Sen; şair, filozof ve arif olduğunu şimdi ispat ettin." dedi.

Hatip/Edip Diophanes, bir gün Platon'un Şölen'inden Alkibiades'e ait bir savunma okudu⁶¹ ve [bir çıkarımda bulunarak] "Talebe, erdemlerini geliştirme uğruna bir rezerv koymaksızın hocasına cinsel muhabbetlerini (carnal commerce) sunabilmelidir." [diyerek] konuşmasını sürdürdü. Plotinus, birkaç kez ortamı terk etmeyi düşündü ama kendini zapt etti. Toplantı bittiğinde, Plotinus benden [bu konuşmaya karşılık] bir reddiye yazmamı istedi. Diophanes, [konuşma] metnini ödünç vermeyi reddedince, ben de hatırımda kalanlardan yola çıkarak reddiyeyi yazdım [ve] orada, [Diophanes'i dinleyen] hazıruna okudum. Çok etkilenen ve mest olan Plotinus, okurken şu sözü tekrar tekrar söyledi. "Oldukça çarpıcı ve insanları aydınlatıcı!"

Platon'un takipçilerinden Eubulus, Platonizmde problem teşkil eden bazı meselelerle ilgili Atina'da kaleme aldığı makaleleri gönderdiğinde, Plotinus, kritik etmemi ve kendisine bir rapor sunmamı isteyerek makaleleri elime tutuşturmuştu.

Konunun matematiksel boyutuna derin vukûfiyeti olmamasına rağmen Astronominin ilkelerine yönelik bazı değinilerde bulundu. Horoskopi konusunu⁶² ise daha çok araştırdı. [Horoskopi ile ilgili] sonuçların güvenilir olmadığı kanaatine vardığında hem konferanslarında hem de yazılarında bu sisteme karşı saldırıya geçmekte hiç tereddüt etmedi.

Gnostiklerle Mücadele

16. Bu periyotta, -aralarında antik felsefeye mesafeli Adelphius ve Aquillinus okulu takipçilerinin de bulunduğu- birçok Hıristiyan,⁶³ Libya'lı İskender, Philocomus, Demonstratus ve Lydus'un eserlerine sahip olmuşlar; aynı zamanda Zerdüşt, Zostrianus, Nicotheus, Allegenes ve Mesus [gibi] diğer önder kişilerin öğretilerini de yaymaya başlamışlardı. Böylece başta kendileri olmak üzere birçok kişiyi kandırdılar. Onlara göre Platon, Akli Varlık'ın [yani Ruhani Hakikatin] derinliğine nüfuz etmede başarısız kalmıştır.

Plotinus, konferanslarında onların bu tutumuna karşı devamlı mücadeleci bir tavır aldı ve en sonunda başlığını "*Gnostiklere Reddiye*" diye belirlediğim makaleyi yazdı. O, sorumluluğunu [en iyi şekilde] yerine getirdiği bu hususta geri kalan mücadele görevini bize bıraktı: Amelius, Zerdüştlüğün kutsal kitabına reddiye olarak yaklaşık kırk makale yazdı. Ben de kendim, Zerdüştlük kitabının sanki antik hikmetin bilgeleri tarafından ortaya konmuş doktrinlermiş gibi belirli gruplar tarafından⁶⁴ tertip edilen/tezgâhlanan düzmece ve modern [yeni, türedi]⁶⁵ bir kitap olduğunu birçok açıdan gösterdim.

Plotinus'a Numenius Üzerinden Yapılan İthamlar ve Amelius'un Porfirius'a Gönderdiği Mektup

17. Bazı Yunanlılar, Plotinus'u, Numenius'un düşüncelerini taklit etmekle [kendine mal etmekle] itham etmeye başladılar.

Bu tür ithamları hem Stoik hem de Platonist olan Trypho'dan öğrenen Amelius, "*Numenius ve Plotinus Doktrinleri Arasındaki Farklar*" adıyla bir makale yazarak [ithamda bulunanlarla] mücadele etti. Bu çalışmasını 'Basileus' veya 'Kral' adıyla bana ithaf etti. Esasında bu isim (Basileus), kendi dilimdeki⁶⁶ isimimle aynı anlama sahip olan gerçek isimimdir ve Porphyry [Purple Robed/Mor Kaftan] ismiyle de aynı anlama sahiptir.⁶⁷ Çünkü benim isimim babamın ismi gibi Malchos'tu (Malchos/Malkos=Kral). Malchos, Grekçe'ye Basileus diye çevrildi. Longius, "*İçgüdü/Sevk-i Tabi Üzerine*" adlı çalışmasını Cleodamus'a ve bana ithaf etti. [İthafında], 'Cleodamus'a ve Malchus'a diye hitap etti. [Ancak Amelius, benim isimimi Yunanca'ya çevirerek hitap etti.]⁶⁸ Tıpkı Numenius'un Latince Maximus (En büyük) ismini aynı anlama sahip olan Megalos (büyük) şeklinde Grekçe'ye çevirmesi gibi.

İşte, Amelius'un mektubu

"Amelus'tan Basileus'a; Bütün iyi dileklerimle..."

Senin söylediklerini duymazdan gelerek arkadaşımız [Plotinus'un] doktrinlerinin Apemealı Numenius'un izinde olduğunu [taklidi olduğunu] ısrarla söyleyip duruyorlar.

Şimdi, bu şaya, sadece suçlamayı yapan önemli şahsiyetlerle sınırlı kalmış olsaydı, belki cevap olarak tek bir kelime dahi etmeyeceğimden emin olabilirdin. Bellidir ki söylenti yayanlar; ilk etapta, 'O (Plotinus), boş konuşan ve gevezelik yapan bir kişidir.' Ardından, 'O, intihal yapan bir kişidir.' En sonunda, 'İntihalleri aşırı derece kötüdür.' [gibi] yapılan etkili ve şayan-ı hayret konuşmaların cazibesıyla sürüklendiler. Açıktır ki, bütün bu olan bitenden elde ettiğimiz şey, sadece alay ve hakarettir.

Fakat senin yaklaşımın, bu durumdan iki açıdan yararlanmaya: -İlk etapta, tarafımızdan kabul görmüş doktrinlerin daha akılda kalıcı tarzda [manifesto tarzında] yeniden ele alınması; ikinci olarak da zaten uzun zamandan beri bilinen Plotinus gibi büyük ve değerli bir şahsiyet olan arkadaşımızın bilgi sisteminin geniş kitlelere yayılması gerektiğine- beni ikna etti.

Bu yüzden, -bilgin dâhilinde olduğu gibi- taahhüt ettiğim Reddiyeyi üç gün içinde düzenleyerek sana sunuyorum. Sen makul bir şekilde ve olgunlukla karar vermelisin. Bu [yazı], ortaya atılan iddialara karşın [bir kitap formatında] aşama aşama tertip edilmiş, savunma amaçlı bir değerlendirme değildir. Ben [burada], sıklıkla yaptığımız tartışmalardan aklımda kalanları [ve etkisinde kaldığım hususları] basit bir şekilde ortaya koymaya çalıştım. Senin de kabul edeceğin gibi, kesinlikle [Numenius ve Plotinus gibi]⁶⁹ filozofların ne kastetiklerini anlamak kolay değildir. Çünkü onlar, bir fikri ve düşünceyi, şartlara ve durumlara göre çeşitli ifade ve kavramlarla izah etmektedirler.

Şayet [Plotinus'un görüşlerinden sapma teşkil edecek şekilde] doktrinlerin mahiyetine yönelik yanlış yaptıysam, müsamahakâr yaklaşımınla beni düzeltteceğinden eminim. Bir trajedi [metinden] ilham alarak söylüyorum ki: Meşguliyeti çok ve üstadın öğretilerine uzak kalmış birisi olarak -onun görüşlerinde bir değişiklik varsa- kendimi düzeltmek ve önceki görüşlerimden vaz geçmek benim için bir gerekliliktir.⁷⁰ Sana mutluluklar diliyorum. Sağlıcakla kal..."

18. Bu mektup, sadece Plotinus'un geniş ölçekte Numenius'un düşüncelerini aşırıldığına yönelik o dönemde yapılan bazı ithamları göstermek açısından değil, geveze yaftasıyla tahkir edildiğini ortaya koymak açısından da önemli bir yazı idi.

Esasında bu [tavır içerisinde olan] insanlar onun öğretisini anlamadılar. O, büyük üstatların [Sofistler gibi]⁷¹ gösteriş ve enanietlerinden tamamıyla uzak

durdu. Dersleri, karşılıklı konuşma havasındaydı ve hiçbir zaman tezlerinin mantıksal alt yapısıyla ilgili olarak dinleyicilerine baskı yapmadı.⁷²

Onu (Plotinus'u) ilk dinlediğimde, benzer deneyimleri ben de yaşamıştım. Duyduğum şeyler, beni onun doktrinlerine karşı Akli İlke dışında akledilir varlıkların olduğunu göstermeye çalışan bir makale yazmaya yöneltti.⁷³ Plotinus, çalışmamı okumasını Amelius'tan rica etti ve [okuma bittikten sonra] tebessüm ederek şöyle dedi: "Sen bu zorlukların üstesinden gelmelisin." Amelius da "Porfirius bizim fikriyatımızı algılayamaz." dedi. Amelius, "*Porfirius'un İtirazlarına Cevaplar*" başlığı altında kayda değer uzunca bir makale (Reddiye) yazdı. Ben de onun Reddiyesine karşılık bir Reddiye yazdım. Amelius, benim Reddiyeme karşılık bir Reddiye daha yazdı. Üçüncü teşebbüsümde anladım ki, bütün zorluklarına rağmen [Plotinus'un] doktrinlerini kavramak zorundaydım. Hemen sonra fikrimi değiştirdim, önceki düşüncelerimden vaz geçtiğimi ifade ettim ve Plotinus'u yeniden okudum. Böylece Plotinus'un güvenini kazandım ve yazılarını ve görüşlerini ortaya koymak, doktrinlerini düzenlemek ve daha geniş bir şekilde değerlendirmek üzere çok arzu ettiğim bir görev ile vazifelendirildim. Amelius da benim teşvikimle/tesirimle eser yazmaya cesaretlendi.⁷⁴

Longinus'un Plotinus'la İlgili Görüşleri ve Porfirius'un Değerlendirmeleri

19. Longinus'un Plotinus [hakkındaki] değerlendirmeleri, daha öncesinde benim ona yazdığım risalelerde olduğu [gibi] -aşağıda bütün olarak aktarıla- cağı üzere- onun bana yazdığı mektupta da geniş olarak dile getirilmiştir. Longinus, Sicilya'dan ayrılmamı ve kendisiyle Phoenicia'da⁷⁵ buluşmamı ve beraberimde Plotinus'un çalışmalarını getirmemi benden istiyordu. Şöyle diyordu:

"Onları (Plotinus'un çalışmalarını) ya en uygun şekilde yolla ya da beraberinde getir. Zira bir şekilde senin onları bize göndereceğinden asla şüphe etmedim. Şayet daha iyi bir neden yoksa buraya gel. -Gerçi, bizi ziyaretinden elde edeceğin felsefi kazanç ne olabilir ki?- Burada, en azından eski tanıdıklar ve senin kötü durumda olan sağlığına iyi gelecek ılıman bir iklim var. Her ne olursa olsun, [felsefi] bir beklenti içindeysen benim tarafımdan yeni bir şey bekleme. Hatta kaybettiğini söylediğin ilk çalışmalardan bile. Çünkü burada nüshaları çoğaltma konusunda sıkıntı var. Şundan emin olabilirsiniz ki Plotinus'un çalışmalarını bir araya getirmek bütün zamanımı aldı ve [bendeki bu külliyat], istinsah eden yazıcımın diğer çalışmalarını bırakarak kararlı bir şekilde sadece bu göreve odaklanmasıyla oluştu.⁷⁶

Şimdi, [Plotinus'la ilgili] gönderdiğin bütün çalışmalar elimde. Bu yüzden, bütün her şeye sahip olduğumu zannediyordum [yanılmışım]. Zira nüshalar çok kusurlu ve hatalarla dolu. Arkadaşımız Amelius'tan bu hataları düzeltmesini beklemiştim. Fakat onun belli ki bundan daha önemli işleri var. [Bu nedenle] nüshalar benim için hiç kullanışlı değil. Hâlbuki ben, [Plotinus'un] “*Nefs Üzerine*” ve “*Otantik (Hakiki) Varlık*” [başlıklı] makalelerini⁷⁷ incelemeyi [ve onlardan istifade etmeyi] çok arzu ediyordum. Ancak her iki makalede baştan aşağı yazım yanlışlarıyla dolu. [Bu sebeple], orijinal nüshaları göndermen beni çok memnun edecektir. [Böylece] elimdeki nüshaları onlarla karşılaştırır ve hemen tekrar sana gönderirim. -tekrar söylüyorum ki bu makalelerin orijinal nüshalarını ve Amelius'un ihmal ettiği Plotinus'un diğer bütün çalışmalarını gönderme; bizzat sen kendin getir.- [Sonunda] bütün hepsini getirdi. Onları inceledim ve bendeki [nüshalarıyla] dikkatli bir şekilde karşılaştırdım. Yoksa çok değerli ve derin saygı uyandıran adamın [ihtiram sahibi Plotinus'un] çalışmalarının bütününe sahip olmadan nasıl mutlu olabilirim?

Sen Tyre'de iken, senin olduğun veya olmadığın ortamlarda sürekli tekrarladığım şey, [Plotinus'un] teorilerinin çoğunun beni ikna etmediği idi. Ancak şimdi, çalışmaların genel karakterinden muazzam düşünceye sahip olan adamın (Plotinus'un) felsefi problemleri ele alış biçimine hayranlık duydum ve [buna] sevindim. Benim vardığım sonuç, [felsefeyle ilgilenen] araştırmacılar, çok üst düzey konuma sahip olan Plotinus'un çalışmalarını mutlaka [önemseyecek ve] değerlendireceklerdir.”

20. Zamanımızın en büyük eleştirmenlerinden olan [Longinus'tan] aktardığım bu cümleler -neredeyse, bütün çağdaşları hakkında önemli değerlendirmelerde bulunan filozof [Longinus'un]- Plotinus hakkında -ilk etapta- cahilce yapılan konuşmalarla yanıltıldığını ve onun hakkında yetersiz bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

Onun [bu] kanaati, Amelius'tan elde ettiği nüshaların hatalı olması sebebiyle, Plotinus'un tarzını ve üslubunu yanlış anlamasından [ve bilmemesinden] kaynaklanmaktadır. Esasında, şimdiye kadar var olan nüshalar dışındaki kusursuz nüshalara müracaat edilmiş olsaydı, o zaman filozofun kendi el yazmalarına dayalı orijinal nüshalar elde edilmiş olurdu.⁷⁸

Longinus'un; Amelius, Plotinus ve zamanın diğer metafizikçilerini ele aldığı çalışmasından bir başka bölümü de -söz konusu filozofların görüşlerinin derin bir araştırma ve eleştirel bir yaklaşımla kritiğe tabi tutulmasını ve büyük bir otorite tarafından değerlendirilmesini [görmek açısından]- burada zikretmek gerekir. Bu çalışma, “*Son, (Gaye) Hakkında: Plotinus ve Gentilianus Amelius'a Reddiye*”⁷⁹ diye başlıklandırıldı. Aşağıdaki takdim yazısı ile başlayarak:

“Bizim zamanımızda, ah Marcellus [Orontius]!⁸⁰ -özellikle gençliğimizde- birçok filozof vardı. Şimdilerde ise, nadiren bulunur oldu. Çocukken ailemle birlikte yaptığım uzun seyahatler, meşhur büyük üstatları görmeye [imkân sağladığı gibi, bu] ziyaretler, farklı şehir ve farklı topluluklarda yaşayan çok iyi tanıdığım ve bildiğim üstatların hayatlarının son demlerine şahit olmaya [ve onlar hakkında bilgi edinmeye de] imkân sağladı.

Onlardan bazıları, sistematik bir yapı içerisinde teorilerini geliştirmeye gayret gösterdiler. Çalışmalarını, istifade etmeleri için gelecek kuşaklara miras bıraktılar. Diğerleri ise, teorilerini hâlihazırdaki dinleyicilerine/talebelerine anlatmayı yeterli gördüler ve bununla yetindiler.

İlk bahsettiklerim, fikirlerini kaleme alanlardır.

Bunlar arasında; Platonistlerden Euclides, Democritus, Troad'ın⁸¹ filozofu Proclinus ve Roma'da hala felsefe ile uğraşan Plotinus ve arkadaşı Gentilianus Amelius; Stoikler arasında Themistocles ve Phoibion ve çok az bir süre önce ünlenen Annius, Medius ve Meşşailerden İskenderiyeli Heliodorus vardı.

Fikirlerini kaleme almayanlar arasında, uzun bir müddet boyunca derslerine iştirak ettiğim, zihni kapasite [ve entelektüel seviyeleri] açısından çağdaşlarının çok çok üstünde olan iki üstat Platonist Ammonius [Saccas] ve [Pagan] Origen vardı. Atina'da ise, Platon'un takipçilerinden Theodotus ve Eubulus vardı.

Şüphe yok ki bunlardan bazıları, metafizikle ilgili eserler yazmışlardı. Origen, “*Ruhsal Varlıklar Üzerine*” adlı makaleyi; Eubulus ise, “*Philebus ve Gorgias Üzerine*” ile “*Aristo'nun, Platon'un Cumhuriyet'ine Karşı Mülahazaları*” adlı makaleleri yazdı. Fakat [bu makaleler], onları sistematik filozoflar arasında değerlendirmeye imkân tanımadığı [gibi], kariyerlerinde onları ‘eksen filozof’ yapacak niteliğe de sahip değildi.

Stoikler arasında yazmaktan kaçınan Herminus, Lysimachus ve Atina'da yaşayan Musonius ve Athenaeus vardı. Meşşailer arasında Ammonius⁸² ve Ptolemaeus vardı.

Son ikisi, kendi zamanlarının ekol isimleriydi. Özellikle Ammonius'un irfani bilgi derinliği, ulaşılamaz boyutlardaydı ve herhangi bir sistematik çalışması da yoktu. Biz, onlar hakkında, sadece şiirleri ve festivallerde yaptıkları konuşmalar üzerinden bilgi edindik. [Ancak] bu bilgilerin kendilerine rağmen nasıl korunabildiklerini düşünemiyor, [buna anlam veremiyorum]. [Zira] onlar, kendi doktrinlerini tesis etmeye ve sistemleştirmeye yönelik ilgileri olmadığından bizimle önemli eserler aracılığıyla irtibat kurmayı arzu etmediklerine göre, onların gelecek zamanlarda oldukça cılız bilgilerle [şiir

ve festivallerde yapılan konuşmalarla] tanınmak istemeleri ihtimal dâhilinde değildir.

Fikirlerini yazıya dökenlere yeniden dönecek olursak; Euclides, Democritus ve Proclinus gibi filozoflar, daha önceki filozofların metinlerinden sadece derleme yapma ve nüsha çoğaltma [gibi] faaliyetlerle kendilerini sınırlandırdılar. Diğerleri, antik dönemde yapılan çalışmalar içinden [önemsedikleri] çeşitli özel (minör) konuları derinlikli bir şekilde ele aldılar ve aynı konuları ele alan kitapları bir araya getirdiler. Annius, Medius ve Phoibion bunlardandı. Özellikle de sonuncusu (Phoibion) sistematik düşünceye sahip [bir filozof] olmaktan ziyade 'üslup/tarz' yönüyle tanınmayı tercih etti. Heliodorus da aynı klasmanda değerlendirilecek bir kişiydi: İlk (antik) dönemlere ait öğretiler hakkında kaleme aldığı yazılar, tahlil/tenkid ve felsefi nosyon açısından hiçbir katkı sağlamadı.⁸³

Plotinus ve Gentilianus Amelius'a [gelince], onlar, sadece ruhların gerçekliği üzerinde yoğunlaştılar; çok sayıda önemli/derin meseleleri ele aldılar ve bu meselelerin çözümüne yönelik kendi [felsefi] nazariyelerini oluşturdular.

Plotinus; Platon ve Pythagoras'un doktrinlerini seleflerinden daha açık ve anlaşılır bir üslupla ele aldı. Aynı konular üzerinde Numenius, Cronius ve Thrasyllus'un ortaya koyduğu fikirler, onun bütüncül ve derinlikli bakış açısı karşısında oldukça kısa [ve kısır] kalır. Amelius, Plotinus'un izinden gitti ve Plotinus'un birçok görüşünü kabul etti. Bütün bunlara rağmen metodu, arkadaşı [Plotinus'un] aksine tafsilatlıydı. O, [konuları] aşırıya varan geniş açıklamalarla izah etmekten hoşlanıyordu. Benim için, sadece [bu] iki insanın çalışmaları bir değeri hak etmektedir. [Zira] üzerine bina edildikleri [başucu niteliğindeki] asılları ihmal eden, özgün bir katkı sunmayan, az da olsa öncü bir fikir barındırmayan ve aynı zamanda genel ve kabul görmüş [felsefi] teorilerle bir arada değerlendirilmeye veya onların içinden daha iyisini seçmeye kayıtsız kalan⁸⁴ diğer [imitasyon]⁸⁵ çalışmalar, kime ne fayda sağlayabilir?

[Amelius] Gentilianus'un "*Platon'un Adalet Anlayışı*" konusundaki değerlendirmelerine yazdığım Reddiyede ve Plotinus'un "*İdealar Üzerine*" konulu çalışmasını yeniden ele aldığım örnekte görüldüğü gibi, benim metodum farklıdır. [Aslında] sonuncusu, (İdealar Üzerine olan çalışmam), ortak arkadaşımız olan Tyre'li Basileus'a⁸⁶ Reddiye şeklindeydi. [Çünkü] o, Plotinus'un öğretisini benim öğretime tercih etti⁸⁷ ve üstadının izinde çeşitli makaleler yazdı. Onlar arasında, benim düşünceme karşı Plotinus'un 'İdea teorisini' destekleyen yazılar da vardı. Ben, onun bu konudaki fikirlerini değiştirmesinin yanlış olduğunu açıklayarak iddialarını bütünüyle reddettim.⁸⁸

Bu iki makaleyi bu okulun doktrinleri çerçevesinde düzenledim. Tıpkı, [Amelius'un] "*Plotinus'un Felsefi Metodu*" başlığı altında yazdığı ve Roma'dan bana gönderdiği makaleye cevap teşkil eden, basit bir başlığı olmasına rağmen içeriğini bir kitap boyutunda belirlediğim "*Amelius'a Mektup*"ta yaptığım gibi."⁸⁹

21. Bu takdim yazısı, Longinus'un nihai değerlendirmelerini içermektedir. Buna göre, o, tartıştıkları ve ele aldıkları meselelerin çokluğu itibariyle Plotinus ve Amelius'u zamanın bütün filozoflarının üzerinde bir konumda değerlendirirdi. Ona göre, Plotinus ve Amelius, çalışmalarında özgün bir metot ortaya koydular; sistemlerini asla Numenius'tan almadılar ve onu taklit etmediler. Onlar sadece Pythagoryen ve Platon okullarını takip ettiler. Sonuç olarak Longinus; Numenius, Cronius, Moderatus ve Thrasyllus'un yazınlarının mükemmellikte ve tamlıkta Plotinus'unkinden çok çok aşağı bir konumda olduğunu beyan etti.

Yine bu takdimden yola çıkarak söylenebilir ki; Amelius'un [felsefi] kişiliği, Plotinus'un izini takip etmekten ibarettir. [Ancak] onun sözü uzatan karakteristik özelliği, üstadının çizgisinin dışında aşırı ve gereksiz uzun açıklamalar yapmasına sebep olmuştur.⁹⁰ Longinus, Plotinus'la ilişkim daha yeni olmasına rağmen -"Plotinus'un sistemini kendisine model alan ve nitelikli değerlendirmelerde bulunan benim ve hepimizin ortak arkadaşı Tyre'li Basileus (Porfir-yus)"- şeklinde şahsıma referansta bulunmakla, Amelius'un felsefi hususiyet taşımayan söz kalabalığı niteliğindeki aşırılıklarından kaçındığımı ve Plotinus'un tarz ve üslubunu kendi standartlarım olarak belirlediğimi vurgulamış olmaktadır.

Plotinus'un çalışmalarının değerinin böylesine seslendirilmesi, münekkitlerin öncüsü vasfını kazanmış ve halen de⁹¹ bu vasfı devam eden [Longinus] gibi bir otorite tarafından yapılmaktadır [ki bu bize yeter].⁹² Belirtmeliyim ki, şayet her ziyaret edişimde, ortaya koyduğu fikirler üzerinde kendisiyle müzakere etmiş olsaydım, [Longinus'un] daha öncesinde tam anlamıyla muttali olmadığı doktrinlere yönelik karşıt görüşler yazması mümkün olmazdı.⁹³

Plotinus Hakkında Apollonyen Kehanet ve Manevi Övgüler⁹⁴

22. Şayet biz, hükemanın şahitliğini [delil olarak] kabul etmek zorundaysak -ki Tanrı Apollon'dan daha hikmet sahibi kim olabilir?- Hesiod'un⁹⁵ sözünde olduğu gibi niçin "meşe ağacı ve kaya yanında (about)" konuşuyoruz?⁹⁶ Ve burada, Hikmete şahitlik eden [Pythian Kâhine],⁹⁷ şu sözde olduğu gibi Hakikati ifade etmede Tanrı Apollon ile aynıdır.

Kum taneciklerinin sayısını biliyorum, ummanların ölçüsünü de Sağır olanı anladım ve işittim dilsizi de.⁹⁸

[Vefatından sonra], Plotinus'un ruhunun ulaştığı makamı merak eden Amelius'a, [o] manevi makam Apollon⁹⁹ tarafından açıklandı. Sokrates'ten, "Bütün insanlar içinde en bilgesiydi."¹⁰⁰ diye övgüyle bahseden Apollon'un Plotinus'u tasvir ettiği [o] mükemmel ve ulvi Kehaneti de dinlemelisin.¹⁰¹

"Övgü ve sena ilahisi, altın mızrabın dokunuşlarıyla ve lirim¹⁰² bal gibi tatlı tonlarıyla örülürken, ölümsüzlük şarkısı söylüyorum nezaket [ve sükûnet] ehli arkadaşın anısına.¹⁰³

Neşe veren farklı tonların melodileri eşliğinde, Tanrıçaları da¹⁰⁴ benimle birlikte en güzel namelerle şarkı söylemeye [ve nanelere uyumlu raksal]¹⁰⁵ çağırıyorum. Bir zamanlar, Aeacides'i öven şarkıları, -Homerik neşidelerin ölümsüzlük arzusu içinde- koro halinde söyledikleri [ve raks ettikleri] gibi.

Kutsal Koro, haydi gelin; şarkımızı, [tek bir nefeste],¹⁰⁶ bütün şarkılardan daha mükemmel bir şekilde söyleyelim. [Ki] Ben Phoebus/Apollon, Gür Saçlı, aranızda şarkı söylüyorum.

Ey Göğe ait olan; daha öncesinde burada (dünyada), ama şimdi kutsal mertebelerin yanında duran İnsan [Plotinus]. Beşer için zorunlu olan durumlar ve sınırlılıklar şimdi senin için kayboldu.¹⁰⁷ Senin güçlü kalbin; bedensel hayatın baskın karmaşasından uzak durmak, günahın egemenliğinden kurtulmak ve [hakikatin] sahiline sığınmak ve böylece günahsız ruhların itminan makamına ulaşmak arzusuyla şiddetle çarpıyordu. Ki [arzuladığın] o yerde Tanrı'nın nuru parlamaktadır; yine orada, zulüm ve kötülükten beri olan Adalet, pak ve tertemiz mekânında taht kurmuştur.

Çoğu zaman, [mazide yani dünyada iken],¹⁰⁸ kanla ıslanmış hayatın¹⁰⁹ acı dalgalarının üzerine çıkabilmek, iğrençliklerin girdabından kurtulmak ve okyanusların ürkütücü dalgalarının tam ortasında durabilmek için meşakkatle mücadele ederken, Ebedi Saadet Makamı'ndan Maksud'un/Gaye'nin sana yakın olduğu gösterildi.

Çoğu zaman, aklın [doğru yoldan] sapar, meşru olmayan yollara kayarsa, Ölümsüzler (Semavi Varlıklar), karanlıklar arasından [kalp] gözüyle görebileceğin yoğun nur huzmeleri altında, dosdoğru yol olan semavi yolu göstermek suretiyle bizzat seni [dalaletten] korurlardı.¹¹⁰

Bu gözleri uyku hiçbir zaman kapatmadı. Çok yükseklerde, puslu ortamların karanlıklarında gözlerin [hala] görmeye devam ediyor. Kargaşa ve karmaşanın arasında hala geniş görüşlü ufkun var. Ve yine, hikmet arayıcılarının görmekte zorlandığı göz kamaştırıcı harikulade güzellikleri temaşa edebiliyorsun.¹¹¹

Fakat sahip olduğun makam önemsiz bir makam değildir. Senin şerefli ruhun bedenden çıktıktan sonra, [işte] o an, sen Semavi Âleme dâhil oldun: Orada mis kokulu esintiler var; her şey ahenk ve uyum içinde, sevimli ve dostane duyarlıklar, içten ve samimi sevinçler/mutluluklar [her yeri kaplamış] ve o Mekân, sevginin karşılığı olarak sonsuz tanrıların ikramı meyve ırmaklarının bolca aktığı yerdir; leziz hava ve asude sema:

Orada, ilahi Zeus'un neslinden büyük altın kardeşler Minos ve Rhadamantus oturuyorlar; Aeacus ve Platon henüz oturmuş, [İlahi] kudrete odaklanmış. Orada, yüce Pythagoras ve Ölümsüz Aşkın korosunu teşkil eden diğerleri kutsal ruhlarla olan yakınlıklarını paylaşıyorlar. Orada kalp, manevi mutluluğun sonsuzluğuna erişmiştir.

Ey Kutsanmış Bir,¹¹² sana düşman birçok savaşıyla savaştın. [Ve] şimdi, sönmeyen/sonsuz bir hayatla taçlandırıldın; günlerin Ebedi Kutsallarla birlikte.

Neşe dolu Tanrıçalar! Benim altın lirim, kutsanmış ruh Plotinus'u anlattı. Artık, şarkılarımıza ve ince narin esintiler içeren raksımıza ara verelim.

Plotinus'un Manevi Yönüyle Kişisel Özellikleri ve Vecd Halleri¹¹³

23. Güzel/iyi, faziletli, nazik ve sevimli biri olduğundan Kehanet onu (Plotinus'u) anlatıyor. Ve biz de onu, hakikatte böyle bulduk. Devamlı yakaza halinde, -Apollon'un söylediği gibi- saf ve temiz ruh sahibi olarak her daim aşkıyla yandırdığı Kutsala bütün varlığıyla yöneldi. Nefsin isteklerinden kurtularak özgür olmak ve kanla ıslanmış [bedensel] hayatın sert dalgalarının üzerine çıkmak için büyük gayret gösterdiği için Tanrı ona zahir oldu. [Tanrı'nın zahir olması], -Plotinus'un tefekkür etmesi, Platon'un *Şölen*'deki öğretilerine ve uygulamalarına bağlı kalarak Tanrı gibi olmak istemesi ve İlk ve her şeyin fevkinde olan Aşkın Tanrı'ya yönelmesiyle gerçekleşti.- O Tanrı ki ne şekli vardır, ne sureti. Ancak [O], Akli İlke ve bütün Akli Katman[ların] üzerinde Taht'ta oturmaktadır.

'Zahir oldu [ki], Plotinus Gaye'ye/Maksud'a çok yakın': Çünkü Maksud, hayatının nihai hedefidir ve amacı, her şeyin fevkinde olan En Yüksek Tanrı'ya ulaşmak ve O'nunla bir olmaktır. Ve kendisiyle beraberken, Maksud'a sadece belirli kabiliyetlerle değil, tarif edilemez [manevi] Deneyimler'le dört kez ulaştı.¹¹⁴

Tanrı adına, Ben de Porfiryus olarak altmış sekiz yaşındayken, bir kez İlahi alana kabul edildiğimi ve Bir'e kavuştuğumu ilan ediyorum.

Hakikat yolundan ayrıldığı zaman, Tanrıların, yoğun nur huzmeleriyle onu

yeniden Hakikat yoluna iletmişti bize söylendi. Bundan da anlıyoruz ki, eserleri İlahi Güçler'in nezaretinde ve rehberliğinde yazılmıştır.

Kehanetin söylediği [gibi], “Müteyakkız [manevi] gözler için zahir ve batın birdir. Senin [manevi] gözlerin felsefe ile uğraşanların zor elde ettiği ve onlara ihsan edilmemiş birçok güzelliği görmektedir”:¹¹⁵ İnsan içinde düşünmek, bazen insandan da öteye götürebilir. Fakat ortaya çıkan [düşünceler] mükemmel olsa da bu düşünceler,¹¹⁶ Tanrıların Hakiki Bilgisi ile kıyaslandığında İlahi Vizyonun derinliklerine asla ulaşamayacaktır.

Şu ana kadar Kehanet, Plotinus'un, bir bedene sahip olduğu halde [bedensel engelleri aşarak] marifeti elde etmesi ve manevi zirveye ulaşmasını anlattığı [gibi], bedenden kurtulmasından sonra da onun Kutsal Mekâna, [yani] dostlukların, mutlulukların ve sevinçlerin bütün hepsinin Tanrı ile bir olduğu; Tanrı'nın çocukları Minos, Rhadamanthus ve Aeacus'un bütün ruhların hâkimi olarak arşa oturduğu; Platon, Pythagoras [gibi] Ölümsüz Aşkın korosunu oluşturan insanların, Tanrılar tarafından saadete erdirilen Kutsal Ruhların mutluluk festivalleriyle eğlendiği o Mekâna nasıl ulaştığını [yine Kehanet] bize anlatmaktadır.

Enneadlar'ın İçeriği ve Düzenlenmesi Hakkında

24. İşte Plotinus'un hayatı! [Ancak] Makaleler üzerinde yaptığım revizyon ve düzenlenmelerle ilgili olarak anlatmam gereken bazı şeyler var.¹¹⁷ Yaşamı boyunca [Plotinus] bana bu vazifeyi hatırlattı. Ben, ona ve [diğer] arkadaşlara, bu görevi yerine getireceğime söz verdim.

Makaleleri, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, Mantıksal sıralamaya tabi olmayı gerektiren zamansal düzenlemenin dışında bir yöntemle [konularına göre] düzenledim.

Atinalı Apollodours, komedi yazarı Epicharmus'un külliyyatını on bölüm halinde düzenledi. Peripatetik (Meşşai) Andronicus, Aristo'nun ve Theophrastus'un çalışmalarını birbiriyle ilişkili olan meseleleri bir araya getirmek suretiyle 'konularına göre' tasnif etti. Ben de benzer bir metot uyguladım.

Elde ettiğim elli dört makaleyi, mükemmel sayı Altı ile Dokuzlar'ın kombinasyonu ile düzenlemenin hoşnutluğu içerisinde, dokuzlu set halinde altı bölüme ayırdım.¹¹⁸ Her birini konularına göre en kolayından¹¹⁹ başlayarak bir araya getirdim.

Birinci *Ennead*: Bu bölüm daha çok ahlaki içeriğe sahip makaleleri ihtiva etmektedir.

1. Canlı ve İnsan Hakkında
2. Faziletler/Erdemler Hakkında
3. Diyalektik Hakkında
4. Saadet/Mutluluk Hakkında
5. Saadetin/Mutluluğun Zamana Bağlı Olup Olmadığı Hakkında
6. Güzellik Hakkında¹²⁰
7. İlk İyi ve İyi'nin İkincil Formları Hakkında
8. Kötülük Hakkında
9. Makul İntihar Hakkında

İkinci *Ennead*: Daha çok ahlaki içeriğe sahip olan birinci bölümü takip eden bu bölüm, Fizikle alakalıdır: Âlem ve onunla ilgili olan hususları ihtiva etmektedir.

1. Âlem/ Semavi Sistem Hakkında
2. [Semavi] Döngüsel Hareket Hakkında
3. Yıldızların/Gezegenlerin Nedensel Faaliyetlerinin Olup Olmadığı Hakkında
4. Madde'nin İki Özelliği Hakkında
5. Kuvve ve Fiil Hakkında
6. Nitelik ve Suret Hakkında
7. Karışım/Birleşme/Küllü Nüfuz Hakkında
8. Nesnelerin Uzaktan Küçük Görünmesinin Sebebi Hakkında
9. Kozmos'un [Demiurgik] Yaratıcısı'nın ve Kozmosun Kendisinin Bizzat Kötü Olduklarını İddia Edenlere Reddiye¹²¹

Üçüncü *Ennead*: Âlem konusuna devam etmekte ve âlemin bazı özelliklerine yönelik felsefi mülahazalar ihtiva etmektedir.

1. Yazgı/Kader Hakkında
2. İnyet Hakkında Birinci Makale
3. İnyet Hakkında İkinci Makale
4. Koruyucu Ruhumuz Hakkında
5. Aşk Hakkında

6. Tinsel Varlıkların [Bedensel] Hislerden Uzak Olmaları Hakkında

7. Sonsuzluk ve Zaman Hakkında

8. Tabiat, Tefekkür/Düşünme ve Bir Hakkında

9. Çeşitli Sorular

25. Bu ilk üç *Ennead*, benim tasnifimde [bir cilt halinde] müstakil bir bölümden oluşmaktadır.

“*Koruyucu Ruhumuz Üzerine*” adlı makale, Üçüncü *Ennead* kitabında yer aldı. Çünkü Ruh [kavramı] kendi bağlamında ele alınacak bir husus değildi ve bu makale ana teması itibariyle insanın kökeni konusuna değiniyordu. Benzer nedenler ve içeriğinden dolayı “*Aşk Üzerine*” adlı makale de bu makaleler seti içerisinde yer aldı. “*Sonsuzluk ve Zaman*” makalesi, zamanın deneyimsel bir konu olması hasebiyle Üçüncü *Ennead* kitabında yer aldı. Yine “*Doğa, Tefekkür/Düşünme ve Bir Hakkında*” adlı makale de ‘Doğa’ konusunun bu muhteviyat içerisinde tartışılmasından dolayı Üçüncü *Ennead* içerisinde yer aldı.

Âlemi ele alan [son] iki *Ennead*'i takip eden Dördüncü *Ennead*, Nefsle ilgili konuları ihtiva etmektedir.

1. Nefsin Mahiyeti Hakkında

2. Nefsin Mahiyeti Hakkında

3. Nefsle İlgili Meseleler I

4. Nefsle İlgili Meseleler II

5. Nefsle İlgili Meseleler III

6. Duyu/Algı ve Hafıza Hakkında

7. Nefsin Ölümsüzlüğü Hakkında

8. Nefsin Bedene İnmesi Hakkında

9. Bütün Nefslerin Tek Bir Nefs Olup Olmadığı Hakkında

Nefs konusunu takip eden Beşinci *Ennead*, Aşkılık, Nefs'teki Akli İlke ve İdea konularına kısmi referanslarda bulunan ve genel olarak Akli İlke konusunu ihtiva eden makaleleri içermektedir.

1. İlk Üç Hipostaz Hakkında

2. Köken/Tekvin ve İlk'ten Sonraki Varlıkların Düzeni Hakkında

3. Bilen Hipostazlar/Bilgi İleten Varlığın Hipostatik Formları ve Aşkılık Hakkında

4. İlk'ten Sonraki Varlıklar İlk'ten Nasıl Sudur Etmiştir ve Bir Hakkında
5. Akli [Varlıkların] Akli İlke Dışında Olmaması ve İyi Hakkında
6. En Üst Varlık Olan İlk İlke'de Akli Faaliyet Yoktur. Akli Faaliyete Sahip Olan İlk ve İkinci Dereceden İlkeler'in Doğası Hakkında
7. Cüz'ilerin İdealarının Olup Olmadığı Hakkında
8. Akli/Ruhani Güzellik Hakkında
9. Akli İlke, İdealar ve Hakiki/İlk Varlık Hakkında

26. Dördüncü ve beşinci *Enneadları* ayrı bir bölüm halinde yeniden düzenledim.

Son *Ennead* olan Altıncı [*Ennead*] ise, sadece bir bölümden oluşmaktadır. [Buna göre] biz, Plotinus'un bütün çalışmalarını üç bölüm halinde tamamladık. [Bunlardan] birincisi, üç *Ennead*'ı; ikincisi, iki *Ennead*'ı; Üçüncüsü ise, bir *Ennead*'ı içermektedir.

Altıncı *Ennead* olan Üçüncü bölümün içeriği aşağıdaki gibidir.

- 1,2,3. Varlık Türleri Hakkında
- 4,5. Hakiki-Varlık'ın Bütün Olarak [İntegrally] Her Yerde Hazır ve Nazır Oluşu Hakkında
6. Sayılar Hakkında
7. İdeal Varlıkların Çokluğunun Keyfiyeti ve İyi Hakkında
8. Özgür İrade ve Bir'in İradesi Hakkında
9. İyi veya Bir Hakkında

Sonuçta, Plotinus'un bütün külliyatından oluşan elli dört makaleyi dokuz setten oluşan altı bölümde düzenledim. Arkadaşların aydınlatılmasını istediği hususlarda –bir düzen ve sistematığe tabi olmadan- bazı makalelere yorumlar ekledim. Netice olarak, elimde bulunmayan '*Güzellik Hakkında*' makale dışındaki bütün makalelerin kronolojik düzen içerisinde başlıklarını koydum, özet-cümlelerini (ele alınan konunun muhteviyatına yönelik başlıkları destekleyici kısa açıklayıcı cümleleri)¹²² yazdım. Yaptığım çalışmada, başlıkların yanı sıra özet-cümleler de kronolojik düzen içerisinde numaralandırılmış olarak bulunacaktır.¹²³

Şimdi, okurun tespit edeceği dikkatimden kaçmış olan noktalamalara bakmak ve yanlış olan kelimeleri düzeltmek için bu çalışmayı bir kez daha tamamıyla gözden geçireceğim.

Kaynakça

- Armstrong, A. H., *Plotinus*, Newyork, 1953.
- Barclay, William, *The Gospel of Matthew, V II*, Published by John Knox Press, 2001.
- Bedevis, Abdurrahman, *Eflutin inde'l Arab*, Mektebetü'n Nehdati'l Mısıriyye, 1955.
- Berchman, Robert M., "Rationality and Ritul in Neoplatonism" *Neoplatonism and India Philosophy*, [Edit by: Paulos Mar Gregorios], State University of New York Press, Albany, 2002.
- Blackie, John Stuart, *Homer and the Iliad*, Edinburg, V. 1. 1886.
- Ceber, Ferit, *Tasuat-i Eflutin*, Mektebet-ü Lübnan, Lübnan, 1997.
- Companion Encyclopedia of the History and Philosophy of The Mathematical Sciences, "The Beginnings of Counting and Number" [edited by Grattan-Guinness], Printed in The Uniated States of America, V. 1. 2003.
- Corrigan, Kevin, *Reading Plotinus: A Practical Introduction to Neoplatonism*, Purdue University, 2005.
- Dillon, John M., *Fragments of Iamblichus' Commentary on the Timaeus*, Leiden, 1973.
- Evangelioiu, Christos, "Plotinus Anti Gnostic Polemic and Porphyry's Against The Christians" *Neoplatonism and Gnosticism* [edit: Richard T. Wallis, Jay Bregman], Published State University of New York Press, 1992.
- Fontenrose, Joseph Eddy, *The Delphic Oracle*, University of California Press, London, 1978.
- Griffin, Svetla Slaveva, *Plotinus On Number*, Oxford University Press, 2009.
- Guthrie, Kenneth Sylvan, *Plotinos, Complete Works*, Platonist Press, 1932.
- Habib, M.A.R., *a History of Literary Criticism and Theory*, by Blackwell Puplicing, 2005.
- Hadot, Pierre, *Plotinus Or the Simplicity of Vision*, The University Chicago Press, 1989.
- Hägg, Tomas, *The Novel in Antiquity*, University of California Press, 1983.
- Hesiod, *The Theogony*, Star Publishing LLC, 2012.
- İamblicus, *The Theology of Arithmetic, Attribute to İamblicus* [Translated by Robin Waterfield], Published by Phanes Press, Michigan, 1988.
- Kalligas, Paul, *The Enneads of Plotinus: A Commentary VI*, Princeton University Press, 2004.
- Lane Fox, Robin, "The Life of Daniel", *Portraits* [edit by: Mark Edwards, Simon Swain], Oxford University Press, 1997.
- Luck, Geork, "Theurgy and Forms of Worship in Neoplatonism", *Magic in Relation to Philosophy*, [Edit by: Jacob Neusner, Ernest S. Frerichs, Paul Virgil McCracken Flesher, Oxford University Press, 1989.
- Stephen MacKenna, *Plotinus The Enneads*, , Oxford University Press, London, trhz.
- Plotinus, *The Enneads*, [Translated by Stephen MacKenna], Faber and Faber Limited, London, trhz.
- Plato, *Phaedrus*, Marblehead, 2014.
- Platon, *Şölen*, [Cüneyt Çetinkaya], İstanbul, 2000.
- Platon, *Apoloji* [Der: Semiha Cemal], İstanbul, 2005.
- Rist, John M., *Plotinus: The Road to Reality*, Cambridge Universty Press, 1977.
- Ruiz, Lopez, *When the Gods Were Born: Greek Cokmogonies and the Near Easts*, Printed in the United States of America, 2010.
- Scot, Mark S.M., *Journey Back to God: Origen on the Problem of Evil*, Oxford University Press, New York, 2012.

Simmons, Michael Bland, *Universal Salvation in Late Antiquity*, Oxford University Press, 2015.
Urbano, Arthur P., *The Philosophical Life*, The Catholic University of America Press, 2013.

Notlar

- ¹ Veya “Bir beden içinde olmaktan utanır görünürdü.”
- ² Guthrie, cümleyi “O asla, ailesinden veya vatanından (Mısırdı, Tibe/Tayyibe/Thebaid/Thebes bölgesinde bulunan ve günümüzde Asyut diye bilinen memleketi Lycopolis’ten) hiç bahsetmedi.” şeklinde tercüme etmiştir. (Guthrie, *age.*, s. 6) Guthrie, parantez içindeki cümleyle, Plotinus’un doğduğu yer hakkında bilgi vermiş olmaktadır. Asyut, Mısır’ın Orta Nil bölgesinde bulunan -aynı zamanda Seyyid Kutub’un da doğduğu- bir şehirdir.
- ³ Ceber çevirisinde, ‘nahmilü’ ifadesi yer almaktadır. (Ceber, *age.*, s. 1)
- ⁴ “Beden nefsin libasıdır” sözüne atıf var. (Ceber, *age.*, s. 2)
- ⁵ İmajın imajı olan görüntü, heykel ve resimlerden
- ⁶ Guthrie çevirisinde, ‘sindirim’; Arapça çeviride, ‘mide rahatsızlıkları’ şeklinde ifade edilmiştir. (Guthrie, *age.*, s. 6; Ceber, *age.*, s. 2)
- ⁷ Ceber çevirisinde, ‘taun/veba’ ifadesi yer almaktadır. (Ceber, *age.*, s. 2)
- ⁸ Ceber bu cümleyi, “Her karşılaşmalarında olduğu gibi arkadaşlarını öperek selamlamada ısrar etmesinden dolayı (hastalığının ağız yoluyla kendilerine bulaşması endişesiyle) arkadaşları onun ortamından uzaklaşmaya başladı...” şeklinde tercüme etmiştir. (Ceber, *age.*, s. 3) Plotinus, hastalığının ilerlemesine rağmen arkadaşlarıyla ilişkilerini aynı düzeyde tutmak istiyordu. (Bknz. Guthrie, *age.*, s. 6)
- ⁹ ‘Malikane’ diye çevirdiğimiz kelimelerin metindeki İngilizce karşılıkları, ‘estate’ ve ‘property’dir. Dolayısıyla, kelimeye ‘konak’ ve ‘çiftlik’ gibi ‘mülkiyet’ içeren başka anlamlar vermek mümkündür.
- ¹⁰ İtalya’nın güneyinde, Napoli kentini de içine alan bölge.
- ¹¹ İtalya’nın güneyinde sahil kenti.
- ¹² Puzzoli, Minturnae’ya altı mil mesafede olan İtalya’nın güneyinde sahil kenti. (O günkü şartlar itibarıyla, iki şehir arasındaki mesafenin uzak olmasından dolayı Eustochius Plotinus’u ziyaretlerinde geç kalıyordu.) (Bknz. Ceber, *age.*, s. 3, onuncu dipnot)
- ¹³ Bugünkü Marsala, İtalya’nın Sicilya bölgesindedir.
- ¹⁴ Apemea/Afema, Suriye’de Hama kentinin yakınlarında bulunan Antik şehir.
- ¹⁵ O dönemde, böylesi etkinliklerde daha önceden yazılmış metinleri belığ bir üslupla dinleyicilere okumak gelenek halini almıştı. (Ceber, *age.*, s. 4; Guthrie, *age.*, s. 7)
- ¹⁶ Guthrie çevirisinde, sütannesinin azarlaması üzerine. (Bu cümleden sonra, Guthrie çevirisinden yararlanılmıştır.)
- ¹⁷ Diğer iki çeviride ‘yirmi sekiz yaşında’ ifadesi yer almaktadır. (Ceber, *age.*, s. 5; Guthrie, *age.*, s. 8)
- ¹⁸ Diğer iki çeviride Herennius diye yazılmıştır.
- ¹⁹ ‘Pagan’ ifadesi Guthrie çevirisinde geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 7; Guthrie, *age.*, s. 8) İleride açılacağı üzere, o dönemde yaşayan iki Origen vardır.
- ²⁰ 20. bölümde ismi geçmektedir.
- ²¹ Guthrie, 21 makaleden oluşan bölümü I. Periyot (Ameleiusyen Periyot); 22. makaleden 46. makaleye kadar olan bölümü II. Periyot (Porfiryen Periyot) ve 46. makaleden son makaleye (54. makale) kadar olan bölümü III. Periyot (Eustochyen Periyot) olarak nitelemektedir. (Guthrie, *age.*, s. 11, 12, 13)
- ²² Atina’dan
- ²³ Arapça çeviride yer almaktadır. Ceber’e göre, Pisagoryen öğretiyeye dayalı esrarlı bilgiler içerdiği

- ve manalarına vakıf olmak zor olduğu için söz konusu makalelerin ilgisi dışındaki kişilere yayılması yasaklanmıştı. (Ceber, *age.*, s. 9)
- ²⁴ Parantez içindeki rakamlar, başlık ve içeriğin *Ennead*lardaki yerini belirtmektedir.
- ²⁵ Döngüsel hareketten, Semavi varlıkların hareketleri kastedilmiştir.
- ²⁶ Bir diğer ismi 'Nefsin Mahiyeti Hakkında' şeklindedir. (*Enneadlar*, Dördüncü bölüm I. Makale) (bknz. MacKenna, *age.*, s. 255)
- ²⁷ 'Bütündür'den kasıt, cüzlere ayrılmamasıdır.
- ²⁸ Akli faaliyet, 'bilen' ile 'bilineni' gerekli kılmaktadır. İlk İlke'de 'bilen' ve 'bilinen' ayrımı olmadığından Akli faaliyet yoktur.
- ²⁹ Plotinus felsefesinden bakıldığında, duyum ve duygulanıma sahip olmayan iki varlık türü vardır. Bunlardan biri 'madde/cansız varlık' diğeri 'Nefs'tir. Ancak bu varlıkların hissizlikleri, buldukları katmanlar itibarıyla birbirinden farklıdır. Elma, ağaç gibi maddi varlıkların insan gibi duygulanımları yoktur. Bu durum, onların bu alanlardaki kuvvelerinin ve kabiliyetlerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak soyut varlık olan (Küllü) Nefs'in hissizliği ise, onun Tinsel âleme ait olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Nefs, maddi varlıkların maruz kaldıkları değişim ve etkilenimlerden uzaktır. (Kevin Corrigan, *Reading Plotinus: A Practical Introduction to Neoplatonism*, Purdue University Press, 2005, s. 65)
- ³⁰ MacKenna çevirisinde, 'Coalescence'; Guthrie çevirisinde, 'Mixture, Total Penetration'; Arapça çevirisinde ise 'el Mezic'ül Külli' kavramları kullanılmıştır. Her üç kavram da dikkate alınarak çeviri yapılmıştır. (Ceber, *age.*, s. 13; Guthrie, *age.*, s. 12)
- ³¹ MacKenna'nın 'Plotinus Life' çeviri metninde 'On the World' şeklinde geçen ifade, yine MacKenna'nın, *The Enneads*' çevirisinin 'İçindekiler' bölümünde 'Heavenly System' şeklinde başlıklandırmıştır. (MacKenna, *age.*, s. vii)
- ³² 'Bilgi İleten Varlığın Hipostatik Formları' çevirisi Guthrie'ye aittir. (Guthrie, *age.*, s. 38)
- ³³ MacKenna, *Enneadlar*'ın muhteviyatında, 'İlk İyi ve İkincil Formların İyi Olması Hakkında' şeklinde başlık vermiştir. Guthrie ve Ceber ise, 'İlk'in İyi Olması veya Saadet Hakkında' şeklinde tercüme etmişlerdir. (Ceber, *age.*, s. 14; Guthrie, *age.*, s. 13)
- ³⁴ Bu ayrım; gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemleri şeklinde de yapılabilir.
- ³⁵ Kanaatimizce, Porfirius burada kendisine imada bulunarak, eserlerin mükemmelliği hususunda şahsına pay çıkarmaktadır. Yukarıda, eserlerin yirmi bir makaleden oluşan I. Evresi Amelius dönemi; son dokuz makaleden oluşan III. Evresi ise, Eustochius dönemi olarak zikredilmişti. Porfirius döneminden oluşan II. evre ise 'olgunluk' dönemine denk gelmektedir. Olgunluk dönemi makaleleri, *Enneadlar*'ın IV., V. ve VI. bölümlerini içermektedir. (bknz. MacKenna, *age.*, s. 255-625)
- ³⁶ Toskana, (İtalyanca: Toscana) İtalya'nın kısmi bölgesel özerklik verilmiş yirmi bölgesinden birisidir.
- ³⁷ Filistin topraklarında bulunan antik şehir. Arapça ifadesiyle, Beysan/Beyt Şan şehri.
- ³⁸ Ceber çevirisinde, 'Görmesi zayıfladı.' şeklinde tercüme edilmiştir. (Ceber, *age.*, s. 18)
- ³⁹ Senatör.
- ⁴⁰ Fazilet ehli olma hususunda en mükemmelimizdir.
- ⁴¹ Son cümle, diğer çeviri metinlerinde: "Castricius, Plotinus'a derin saygı duysa da politikacı olarak siyasette kalmayı tercih etti." şeklinde geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 17; Guthrie, *age.*, s. 14) Cümlenin bütünlüğü ve eserin genel muhtevası açısından düşünüldüğünde, diğer çeviri metinlerinde geçen anlamın daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Nitekim bir üst paragrafta, Plotinus, Zethos'u yüksek politik kariyerinden vazgeçirmeye çalışmış; bir alt paragrafta ise, zühd hayatını tercih eden Rogatianus'dan övgüyle bahsetmiştir.
- ⁴² Bürokratik görevi itibarıyla kapısında cellatlar varken ve hepsi de emrine amade iken.
- ⁴³ Antik Roma bürokrasisinde bir makamda hem komutanlık hem hakimlik yapma görevi.
- ⁴⁴ Lübnan'ın 'Sur' şehri. İngilizce'de 'Tyre' şeklinde ifade edilmektedir.

- ⁴⁵ Amphiclea, Plotinus'un öğrencisi iken Ariston ile evli değildi. Amphiclea ve Ariston, Plotinus'un ölümünden sonra evlenmişlerdir. (John M. Dillon, *Fragments of Iamblichus' Commentary on the Timaeus*, Leiden, 1973, s. 7)
- ⁴⁶ İngilizce metinde (verses of his own composition) ifadesi geçmektedir. 'Verses' kelimesi şiirsel metinleri çağrıştıran anlam alanına sahip olduğundan, metinde geçen şekilde tercüme yapmayı uygun bulduk. Ancak başka metinlerde farklı yaklaşımlar mevcuttur. Örneğin Ceber, Plotinus'un, 'Potamon'un, *dil eğitimini* geliştirmeye yönelik derslerini dinlediğini' (Ceber, *age.*, s. 21); Hadot, onun 'diğer öğrencilerin eğitimleriyle ilgilenmekle birlikte Potamon'un eğitimiyle özel olarak ilgilendiğini; *okul egzersizleriyle* ilgili çalışmalarda onu dinlemeye ilgi duyduğunu söylemektedir. (Pierre Hadot, *Plotinus Or the Simplicity of Vision*, The University Chicago Press, 1989, s. 91)
- ⁴⁷ Onların eğitimi ve yetişmeleri için
- ⁴⁸ Veya "Plotinus'un öğrencilere ve diğer insanlara yönelik dünyevi faaliyetleri akli ve ruhi faaliyetlerine bir engel teşkil etmiyordu." Diğer iki çeviride bu minvalde bir anlam verilmiştir. (Ceber, *age.*, s. 21; Guthrie, *age.*, s. 17)
- ⁴⁹ Burada iki hususa vurgu yapmak gerekmektedir: a) Plotinus'un resmî hakemlik görevi yoktu. Ancak toplumdaki itibarı sebebiyle problemleri konularda görüşüne başvuruluyordu. b) Son cümle olan 'Kimsenin düşmanlığına maruz kalmadı.' ifadesi, Guthrie çevirisinde, 'Hiçbir kamusal şahsiyeti gücendirmede.' şeklinde; Arapça çeviride ise, yine benzer ifadelerle, 'Yönetici kesimden asla düşmanı olmadı.' şeklinde tercüme edilmiştir. Ancak Plotinus'a karşı siyaset ve toplum katmanlarından olumsuz bir tavır sergilenmemiş olsa da felsefe dünyasında kendisine karşı olumsuz tavır besleyen -Olympos örneğinde olduğu gibi- bazı kişiler vardı. (Ceber, *age.*, s. 22; A. H. Armstrong, "Life: Plotinus and Religion and Supersition of His Times" (Edit by: A. H. Armstrong), *Later Greek and Early Medieval Philosophy*, Cambridge University Press, 1967, s. 207)
- ⁵⁰ Bir önceki cümleyle bağlantılı olarak, 'Plotinus'a felsefi alanda düşman olanlardan biri de Olympos'tur.' şeklinde anlamak da mümkündür.
- ⁵¹ a) İngilizce metinde 'His body shrivelling like a money-bag pulled tight/bedenin baskılanan para çantası gibi buruşması' ifadesi yer almaktadır. Türkçe'de böyle bir kullanım olmadığından, ayrıca aklımıza ilk gelen, 'kağıt/elbise gibi buruştu' benzetiminin de anlamı çok karşılamadığını düşündüğümüzden bir teşbihe başvurmadan 'bedenin büzüşmesi' ifadesini kullanmayı tercih ettik. b) Metinde, Olympos'un büyüsel saldırılarına karşı Plotinus'un manevi açıdan çok güçlü olduğu ve onu etkisiz hale getirdiği vurgulanmaktadır. Plotinus'un amacı nefsi müdafidir; Olympos'a zarar verme niyeti yoktur. (Geork Luck, "Theurgy and Forms of Worship in Neoplatonism", *Magic in Relation to Philosophy*, (Edit by Jacob Neusner, Ernest S. Frerichs, Paul Virgil McCracken Flesher, Oxford University Press, 1989, s. 206)
- ⁵² Kuşların orada bulunmasıyla ilgili olarak, Kalligas üç farklı yorum aktarmıştır. Kuşlar, Guthrie'ye göre, kutsal sunu için orada hazır tutulmaktadır. Dodds'a göre, ritüel gereği 'kötülüklerden koruma' göreviyle orada bulunmaktadır. Eitrem'e göre de, kuşları boğmak, ritüelin bir parçasıdır. (Paul Kalligas, *The "Enneads" of Plotinus: A Commentary, Cilt 1*, Princeton University Press, 2004, s. 51)
- ⁵³ Guthrie çevirisinde 'Aurelius' ismi yer almaktadır. (Guthrie, *age.*, s. 19)
- ⁵⁴ Burada, Ceber çevirisinden yararlanılmıştır. (Ceber, *age.*, s. 22) veya "Benim onlara gitmem gerekmez; Onların bana gelmesi gerekir." şeklinde de çevrilebilir (Robert M. Berchman, "Rationality and Rital in Neoplatonism" *Neoplatonism and India Philosophy*, (Edit by: Paulos Mar Gregorios), State University of New York Press, Albany, 2002, s. 252), Plotinus'un Amelius'a derin anlam ifade eden cevabı, Tanrısal varlıkları veya kutsal günleri reddetmesinden kaynaklanmamaktadır. Aksine, Olympos ve Mısırlı Kâhin örneklerinde olduğu gibi -ve eserin bütününde de anlaşılacağı üzere- onun manevi açıdan ruhsal pozisyonu üst mertebelere sahiptir. Ayrıca Plotinus Tanrısal Varlıklar ile sürekli iletişim halindedir. Dolayısıyla ifadeyi mecazi manada anlamak gerekir.
- ⁵⁵ Porfiriyus, Plotinus'un Amelius'a verdiği cevabın ağırlığından ve muğlaklığından dolayı bu

cümleyi kullanmıştır. (Rist, *age.*, s. 16)

- ⁵⁶ Gemina'nın evi, Plotinus'un vesayetine verilmiş öğrencilerle, Chione ve çocuklarının birlikte kaldığı geniş bir evdi. Yukarıda 9. Bölümün birinci ve ikinci paragrafında geçtiği üzere, Plotinus ve öğrencileri bu evde kalıyorlardı. Bu ev aynı zamanda, Plotinus'un eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüttüğü bir okuldu. (Kalligas, *age.*, c. 1, s. 48)
- ⁵⁷ Sicilya adasında bulunan Lilybaeum şehrine.
- ⁵⁸ Köşeli parantez içerisindeki ifade, Guthrie çevirisinde yer almaktadır. (Guthrie, *age.*, s. 20)
- ⁵⁹ İskender Afrodisi.
- ⁶⁰ Mark Edwards, Kutsal Evlilik'in konusuyla ilgili olarak, "Şayet şiirin konusu, *Aritmetiğin Teolojisi'*nde geçen Pisagoryen mükemmel 'üç' sayısı değilse, dünya ile sema, Zeuz ile Hera gibi iki tanrısal varlığın birleşimini anlatan bir konusu olacaktır." yorumunu yapmıştır. (Mark Edwards, *Neoplatonic Saints: The Lives of Plotinus and Proclus by Their Students*, Liverpool University Press, 2000, s. 26) Şayet şiirin konusu 'üç' sayısı ise, o zaman 'üç', *Aritmetiğin Teolojisi'*nde, "Harmonize olma, arkadaşlık, barış ve ittifak etme" gibi kavramların sembolü olarak isimlendirilmiştir. Bu kavramların hepsi, 'birbirine bağlı kalma' ve 'bir arada olmayı' gerektiren anlam alanlarına sahiptir. Dolayısıyla, anlam alanları itibarıyla kavramlar, birleşmeyi/evliliği çağrıştırmaktadır. (*The Theology of Arithmetic Attributed to Iamlichus* (Translate by, Robin Waterfield), Phanes Press, 1988, s. 53) Bu bağlamda, şiirin konusunun 'üç' ile ilgili olduğu söylenebilir.
- ⁶¹ Platon'un *Şölen (Symposion)* adlı eserinin (216b4) ve (219d2) bölümleri olabilir. (Kalligas, *age.*, s. 62)
- ⁶² Horoskopi: Gezegenlerin burçlar kuşağı üzerinde özel anlarına ait konumlarını gösteren sembolik harita. Yıldız haritası veya yıldızname de denilebilir.
- ⁶³ Burada tek bir gruptan mı yoksa farklı iki gruptan mı bahsedildiği tartışmalıdır. MacKenna çevirisinde, "Adelphius ve Aquillinus okulu takipçilerinden birçok Hristiyan" ifadesinden tek bir gruptan bahsedildiği anlaşılmaktadır. Ancak Adelphius ve Aquillinus'un pagan oldukları düşünüldüğünde, Hristiyan Gnostikler, Adelphius ve Aquillinus'un okulundan oluşan Pagan Gnostikler şeklinde iki farklı gruptan bahsedilmesi daha uygun düşmektedir. (Christos Evangeliou, "Plotinus Anti Gnostic Polemic and Porphyry's Against The Christians" *Neoplatonism and Gnosticism* (Edit: Richard T. Wallis, Jay Bregman), Published State University of New York Press, 1992, s. 112, 113)
- ⁶⁴ Metinde 'sectaries' kelimesi geçmektedir. Sekter, genel anlamda 'mezhep' kelimesinin karşılığıdır. Bir önceki dipnotta belirttiğimiz gibi, bu konuda, çerçevesi belli bir mezhebi duruş olmadığından 'mezhep' kelimesi yerine 'belirli gruplar' ifadesini tercih ettik. Bu grubun, Adelphius ve Aquillinus Okulu takipçilerinden oluşan grup olduğu söylenebilir.
- ⁶⁵ Metinde 'modern' kelimesi geçmektedir. Bu ifade, -kanaatimizce- var olan öğretilerin türedi olduklarına yani, geçmişlerinin olmadığına işaret etmektedir.
- ⁶⁶ Fenikece.
- ⁶⁷ Porfiryus'un gerçek ismi Malchus'tur. Malchus, İngilizce'de "Kral" anlamına gelmektedir. Yunanca "Basileus" kelimesinin karşılığıdır. Longius, ona 'Purple Robed' (Mor Kaftan/Cübbe) kelimelerinden türetilmiş Porphyry ismini verdi ve bu isim, Porfiryus için yaygın bir isim oldu. 'Mor renk', o dönemde Kraliyet rengiydi ve Porfiryus mor renkte kaftan giymeyi tercih ederdi. (Joyce E. Salisbury, *Rome's Christian Empress*, John Hopkins Press, 2015, s. 15) Bir başka husus, Fenike dilinin -Arapça gibi- Sami dil ailesinden olması hasebiyle, bu ismin m-l-k kökünden gelen 'malik-melik' ismiyle aynı anlama sahip olması kuvvetle muhtemeldir.
- ⁶⁸ 'Basileus' ismiyle. Parantez içindeki cümle, çeviride esas aldığımız MacKenna metninde yoktur. Ancak hem Ceber hem de Guthrie çevirisinde böyle bir ifade vardır. Bu nedenle parantez içerisinde çeviriye eklenmiştir. (Ceber, *age.*, s. 29; Guthrie, *age.*, s. 24)
- ⁶⁹ Numenius ismi, İngilizce metinde parantez içine alınmıştır; tarafımızdan değil; Plotinus ismine gelince, Guthrie çevirisinde verilmiştir. (Guthrie, *age.*, s. 25)

- ⁷⁰ Bu ifadededen, Amelius'un Porfiryus'tan uzakta başka bir yerde olduğu anlaşılıyor.
- ⁷¹ Diğer iki çeviri metninde 'Sofistler' ifadesi geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 30; Guthrie, *age.*, s. 25)
- ⁷² Bir başka deyişle, kimseyi katı argümantasyonlarla ikna etmeye kalkışmadı.
- ⁷³ Porfiryus, -kanaatimizce- kendisi tarafından düzenlenen *Enneadlar*'ın beşinci bölümünün beşinci makalesinde yer alan "Akli Varlıklar Akli-İlke'nin Dışında Değildir" konulu makale ile ilgili olarak böyle bir yazı kaleme almıştır. (bknz. MacKenna, *age.*, s. 403)
- ⁷⁴ Porfiryus, dördüncü bölümün ilk paragrafında Amelius'un yazma konusunda cesaretsizliğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla 'teşvik' daha anlamlı görünmektedir.
- ⁷⁵ Fenike Bölgesi, bugünkü Lübnan kıyılarını tamamen, Suriye ve Filistin kıyılarını ise kısmen kapsayan Akdeniz bölgesidir. Metinde, Fenike bölgesinde hangi şehirde buluşulacağı belirtilmemiştir; Sur/Tyre (Lübnan) veya Palmira (Suriye) şehirlerinin olması kuvvetle muhtemeldir.
- ⁷⁶ Longinus, -muhtemelen- o zamana kadar eline geçen Plotinus'un çalışmalarından bahsetmektedir.
- ⁷⁷ Dördüncü *Ennead*'ın üçüncü, dördüncü ve beşinci makaleleri ile Altıncı *Ennead*'ın ilk üç makalesi.
- ⁷⁸ Böylece, Plotinus hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yapılabilir.
- ⁷⁹ Guthrie çevirisinde 'The Limit (of Good and Evil)/İyi'nin ve Kötü'nün Sınırı'; Arapça çevirisinde ise 'f'ıl Gaye- Gaye Hakkında' diye tercüme edilmiştir. (Guthrie, *age.*, s. 27; Ceber, *age.*, s. 33)
- ⁸⁰ Guthrie'ye göre, yedinci bölümde geçen Plotinus'un öğrencisi, senato üyesi Marcellus'tur.
- ⁸¹ Biga yarımadasında bulunan antik Troad şehri.
- ⁸² Peripatetik Ammonius'la kastedilenin kim olduğu net değildir. Peripatetik Ammonius dendiği zaman akla ilk olarak birinci yüzyılda yaşamış Plutarch'ın hocası Atina'lı Ammonius gelmekle birlikte bu filozofa yönelik genel kanaat, Hıristiyan filozof Origen'in hocası Ammonius'tur; Ammonius Saccas değildir. Zira o dönemde İki Origen vardı: Ammonius Saccas'ın öğrencisi Pagan Origen ve Hıristiyan Origen. (Mark S.M. Scot, *Journey Back to God: Origen on the Problem of Evil*, Oxford University Press, New York, 2012, s. 28)
- ⁸³ Sadece nakilci idi.
- ⁸⁴ Diğer iki çeviride, "Tartışma ortamlarında, kabul görmüş felsefi teorileri önemsiz gören, onlara bir değer atfetmeyen" anlamı vardır. Bu anlamın, cümlenin bütünlüğü açısından daha uygun olduğu kanaatindeyiz. (bknz. Ceber, *age.*, s. 36; Guthrie, *age.*, s. 30)
- ⁸⁵ Guthrie, *age.*, s. 30
- ⁸⁶ Porfiryus'a.
- ⁸⁷ Eunapius'a göre, Porfiryus aynı zamanda Longinus'un öğrenciliğini de yapmıştır. (Ariane Magny, *Porphyry in Fragments*, Published Ashgate Publishing 2014, s. 8) MS. 213-273 tarihleri arasında yaşayan Longinus'un Plotinus'la yaşıt filozof olduğu söylenebilir.
- ⁸⁸ Guthrie çevirisinde "I have fully refuted his contentions /onun iddialarını bütünüyle reddettim." ifadesine karşılık, Arapça çeviride "Ecebna aleyhi bi lutfin/yumuşak bir şekilde cevap verdik." ifadesi yer almaktadır. (Guthrie, *age.*, s. 30; Ceber, *age.*, s. 36)
- ⁸⁹ Mukaddime burada bitmektedir.
- ⁹⁰ Nitekim Plotinus'un açık, anlaşılır, sade bir üslubu vardı. Eserlerinde kelime az, mana yoğunluğu. (bkz. 13 ve 14. bölümlerin birinci paragrafları)
- ⁹¹ Longinus'un şöhreti ölümünden sonra da devam etmiştir.
- ⁹² Ceber çevirisinde geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 36)
- ⁹³ Son cümle, Longinus'un, Plotinus'un doktrinlerine tam anlamıyla vakıf olmadığı zamanlarda yazdığı karşıt görüşlere gönderme yapmaktadır.
- ⁹⁴ Burada iki notu aktarmakta fayda vardır: a) 22. bölümde farklı bir konuya geçilmektedir. Burada, Porfiryus, Plotinus'un bilge kişiliğini, ölümünden sonra eriştiği manevi ve eskatolojik boyutları,

Yunan geleneğine ait Apollon Kehaneti üzerinden idealize etmektedir. *Plotinus'un Hayatı*'na ölümüyle başlayan Porfirius, eseri, ölümünden sonra onun eriştiği Makam'la bitirmektedir. Bu bağlamda 22. bölüm, muhtevası itibariyle eserin zirve noktasıdır ve *Plotinus'un Hayatı*'nın sonuna yaklaşıldığının işaretlerini vermektedir. (Hägg, *age.*, s. 375) b) Kehanet, Amelius'a ait olsa da yazarının Porfirius olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Yazarının Porfirius olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Amelius'a ait olduğunu söyleyenler de vardır. (Arthur P. Urbano, *The Philosophical Life*, The Catholic University of America Press, 2013, s. 134)

⁹⁵ Hesiodos, Yunan ilk çağının Homeros'tan sonraki en büyük epik ozanı olarak kabul edilir. O, *Theogony (Tanrıların Doğuşu)* adlı eserinde kozmosun yapısı ve tanrıların kökeni konularını mitolojiler üzerinden açıklamaya çalışmıştır.

⁹⁶ a) Mecazi manası: "Şayet biz, hükemanın şahitliğini (delil olarak) kabul etmek zorundaysak -ki Tanrı Apollon'dan daha hikmet sahibi kim olabilir?- Hesiod'un 'Meşe Ağacı ve Kaya Yanında' sözünde olduğu gibi, niçin bir değere haiz olmayan meseleler üzerine boş boş konuşuyoruz (oyalanıp zaman harcıyoruz)?" şeklindedir. b)'Meşe ağacı ve kaya yanında' ifadesi deyimel bir ifadedir. Bu deyim, benzer ifadelerle Eski Yunan ozanlarından hem Homeros hem de Hesiod'un eserlerinde yer almakta ve bir çok mecazi anlamı içerisinde barındırmaktadır. Örneğin deyim, Homeros'a ait İlyada adlı eserin 126'ncı bölümünde "Ben, ne bir meşeden ve ne de bir kayadan doğmadım. Fakat insandan doğdum." şeklinde geçmektedir. Burada, mukayesesi imkansız kavramları ve konuları sanki benzer mevzularmış gibi aynı kefeye koymanın veya alakasız konuları bir arada değerlendirmenin yanlışlığından bahsedilmektedir. Ayrıca deyim, Porfirius'un metinde kullanıldığı şekliyle, *Tanrıların Doğuşu* adlı eserin 26-35. bölümlerinde geçmektedir. Deyim burada, Blacke'nin belirttiği şekliyle, "Köylü aşıkların ağaçlar ve kayalar arasında konuştukları gibi niçin (boş boş) konuşayım?" anlamında kullanılmaktadır. (John Stuart Blackie, *Homer and the Iliad*, Edinburg, 1866, V. 1. s. 396) Bu anlamıyla, "Boş konuşmalardan ve lakırdılardan kaçınıp önemli ve ciddi konular üzerinde konuşmaya bir çağırı" niteliği taşımaktadır. (Ceber, *age.*, s.37; Kalligas, *age.*, s. 76; Hägg, *age.*, s 375) Ruiz ise, deyim, -*Tanrıların Doğuşu* adlı eserde geçtiği şekliyle- kapalı ve mecazi meseleler hakkında konuşmak anlamında olduğunu, mitolojilerdeki 'ağaç-kelime' ve 'taş/kaya-fısıltı' eşleşmeleri dikkate alındığında, Hesiod'un söz konusu deyimle, sembolik olarak ilham yoluyla âlemin kökenine ilişkin hakiki bilgiye ulaşmanın yollarına vurgu yaptığını; bu şekliyle, deyim, peygamberane sözler çağrıştırdığını söylemektedir. Ayrıca Ruiz, 'about' kelimesini ilk anlamıyla, 'hakkında, ilişkin' anlamında kullanmıştır. Zira ona göre, meşe ağacı ve kaya 'hakkında' konuşmak, 'Hakikat hakkında bilgi veren mistik, gizemli ve ilahi şeylerden bahsetmek' demektir. (López-Ruiz, *When the Gods Were Born: Greek Cosmogonies and the Near East*, Printed in the United States of America, 2010, s. 80, 81) Ancak burada, Porfirius'un kullandığı şekliyle, metnin bağlamından deyim, 'boş işlerden ciddi işlere yönelme' anlamında kullanıldığı aşıkardır. Zira Porfirius, Kehanet bölümüne kadar eserde yer alan pasajların, özellikle Amelius ve Longinus'a ait mektupların bir anlamda tali meseleler olduğunu, Plotinus'la ilgili artık Hakikat'e geçmenin vaktinin geldiğini vurgulamaktadır. Böylece, asıl hayat olan ebedi hayatta, yani ruhlar âleminde Plotinus'un eriştiği makamı tasvir eden Hakikat bilgisinin kaynağı Kehanete giriş yapılmaktadır. c) Metnin, MacKenna çevirisinde, -diğer çeviri metinlerinde olmayan- 'hükema' ifadesinden sonra 'kısa çizgi' ve cümle, sonuna 'soru işareti' konmuştur. Biz de cümle, bu şekilde kullanılmasından yola çıkarak ve Tanrı Apollon'dan daha bilge kimsenin olamayacağını soru sorma yoluyla dile getirildiği kanaatine ulaşarak, yukarıda geçtiği şekliyle anlam verdik. Nitekim Ceber de cümleyi, "Önemsiz meseleleri bırakıp hikmet ehlinin tanıklığına dönülmediği zaman, *Tanrı'nın hikmetini kim yükseltecek?*" anlamına gelecek şekilde tercüme etmiştir. (Ceber, *age.*, s. 37) Şayet 'kesme' ve 'soru işareti' dikkate alınmazsa, cümle, mecazi manası: "Eğer biz, *Tanrı Apollon'dan daha bilge olan hükemanın* tanıklıklarından istifade etmek zorundaysak, Hesiod'un 'Meşe Ağacı ve Kaya Yanında' sözünde olduğu gibi, niçin bir değere haiz olmayan meseleler üzerine konuşuyoruz?" şeklinde olacaktır. Bu şekliyle cümle, *Tanrı Apollon'dan daha bilge olan* kısmı, 'hükemanın' sıfatı olacak ve böylece hükema, Tanrı Apollon'dan daha üst bir konuma

taşınmış olacaktır. Kanaatimizce böyle bir anlam yanlışır. d) 'About' kelimesinin Türkçe'de ilk anlam karşılıklarından biri, 'hakkında' kelimesidir. Ancak bizim 'yanında' anlamını vermemizin nedeni, kelimenin, 'civarında' anlamını taşımasından dolayıdır. Nitekim deyimde geçen 'about' kelimesinin, 'around (civar, etraf)' anlamında kullanılması, metnin bütünlüğü açısından daha tutarlı görünmektedir. Çünkü metinde, meşe ağacı ve kaya 'hakkında' onlardan bahseden, onlara ilişkin bilgi veren zihni bir süreç yoktur. Aksine 'meşe ağacı ve kaya', 'konuşmanın gerçekleştiği mekanın' bir objesi olarak kullanılmaktadır. Özetle cümlede, onlar 'hakkında' değil, onların 'civarında' yapılan bir konuşmadan bahsedilmektedir. e) 'About' kelimesine, Guthrie, 'near (yakın)'; Ceber, 'kurbe' (yakınında)' anlamı vermiştir. (Ceber, *age.*, s. 37; Guthrie, *age.*, s. 31) f) Guthrie çevirisinde 'Tanrı' yerine 'Apollon' kullanılmıştır. (Guthrie, *age.*, s. 31) Biz de, hem Tanrı hem Apollon'u birlikte kullanmayı tercih ettik.

- ⁹⁷ Pythian Kâhine; Tanrı Apollon'dan gelen Kehanetleri kutsal kelimelerle açıklayan Rahibe. (Joseph Eddy Fontenrose, *The Delphic Oracle*, University of California Press, London, 1978, s. 206)
- ⁹⁸ Bu beyit, Herodot'un *Clio* adlı eserinin 47. başlığında geçmektedir. Orada, Tanrı/Apollon, Rahibesi Pythian Kâhine vasıtasıyla Krezus'a seslenmektedir. (Herodotus, *Biographical Sketch of Herodotus. Argument, Clio, Euterpe*, (Translate by, The Rew. William Beloe), London, 1830, s. 38)
- ⁹⁹ Yunan geleneğinde Apollon; Kehanet ve Bilgi Tanrısıdır. Delfi tapınağında, Tanrı Apollon'a sorular sorulur ve gaybi âlemden ilham ve işaretler yoluyla bilgi alınır. (Fontenrose, *age.*, s. 6) Amelius da Apollon'dan Plotinus'un manevi durumu hakkında bilgi almıştır.
- ¹⁰⁰ Bu ifade, Platon'un *Apoloji* adlı eserinde (20e, 21a) geçmektedir. Sokrates, Delfi Tanrı'sını şahit tutarak Atina halkına karşı kendi haklılığını ortaya koymaktadır. Sokrates, çocukluk arkadaşı olan ve aynı zamanda Atinalıların da sevgisini kazanmış Cherephon'un, Delfi'de, Apollon'a 'Sokrates'ten daha bilge bir kimsenin olup olmadığını sorduğunu, kendisinden (Sokrates'ten) daha bilge kimsenin olmadığı cevabını aldığını anlatmaktadır. (Eflatun, *Apoloji ve Kriton* (çev. Semiha Cemal), İstanbul Devlet Matbaası, 1932, s. 7)
- ¹⁰¹ 'Kehanet (oracle),' Türkçe'deki kullanımıyla, sadece gaipden ve gelecekte haber vermek manasında anlaşılmalıdır. Buradaki anlamıyla Kehanet, Tanrı Apollon'dan Pythian Rahibe vasıtasıyla aktarılan sözleri ihtiva etmektedir. Ancak Amelius'a açıklanan bilginin Pythian Kâhine tarafından ulaştırılıp ulaştırılmadığı tartışmalıdır. (Fontenrose, *age.*, s. 191) Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu kehanet, eli bir, altı ayaklı dize şeklinde yazılmıştır. (Crystal Addey, *Divination and Theurgy in Neoplatonism: Oracles of the Gods*, Dorset Press, 2014, s. 75) Ancak biz, Kehaneti, çeviri metninde ele alındığı şekliyle nesir biçiminde aktardık.
- ¹⁰² Lir, Kehanet tanrısı Apollon'la ilişkilendirilen telli bir çalgıdır. (Banu Mustan Dönmez, Savaş Burak Özkan, "Mitolojik Etimolojisinden Hareketle Gitar Üzerine Bir Köken Analizi", *ODÜ SBE Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, sy. 5, Haziran 2012, s. 101)
- ¹⁰³ 'Arkadaşın anısına' ifadesinden Plotinus kastedilmektedir.
- ¹⁰⁴ a) İngilizce metinde 'Muses' olarak geçmektedir. Müz'ler (Muses), Zeus'la Mnemosyn'in dokuz kızıdır. Müz'ler, tanrısal şölenlerde şarkı söyleyen ve raks eden tanrıçalardır. b) Apollon; müziğin, dansın ve şiirin tanrısı olduğu gibi, tüm güzel sanatların ve bunlarla ilişkili Esin Tanrıcaları dokuz Müz'den oluşan Müz'ler Korosunun da başıdır. (Struik Publishers, Janet Parker, Alice Mills, Julie Stanto, *Mythology: Myths, Legends and Fantasies*, Global Book Publishing, 2003, s. 39, 44, 79)
- ¹⁰⁵ Ceber çevirisinde raks/dans ifadesi geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 38)
- ¹⁰⁶ Ceber çevirisinde geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 38)
- ¹⁰⁷ Bu kehanette yer alan hususlar, Platon'un *Phaedrus* adlı eserinin (249cd) bölümlerinden mülhemdir. (Michael Bland Simmons, *Universal Salvation in Late Antiquity*, Oxford University Press, 2015, s. 179)
- ¹⁰⁸ Ceber çevirisinde geçmektedir. (Ceber, *age.*, s. 38)
- ¹⁰⁹ Bu deyimsel ifadenin benzerini Mevlanâ'da görmekteyiz: "İnsanlık yolunun her tarafı *kanla*

ıslanmış; dikkat et de kayma! Bu zamanda insan çalanlar, altın çalanlardan daha fazla...” (Mevlana, *Divân-ı Kebîr, Gazel, I*, 409 Asitane Dergisi, Mart 2010, sy. 3, s. 15)

- ¹¹⁰ Özetle, “Semavi varlıkların koruması altındasın.” denmektedir.
- ¹¹¹ Mecazi olarak; beşeri düzeyde felsefeyle uğraşanların sahip olamadıkları derin fikriyata ve felsefi ufka sahipsindir.
- ¹¹² Guthrie, ‘Bir’ kelimesi yerine ‘adam’ kelimesini kullanmıştır. O zaman anlam, ‘ey kutsanmış Plotinus’ şeklinde olacaktır. (Guthrie, *age.*, s. 32)
- ¹¹³ 23. bölüm, Porfiryus’un Kehanete yaptığı şerhi içermektedir.
- ¹¹⁴ Ceber çevirisinde, ‘kabiliyetler’, ‘bilkuvve’; ‘deneyimler’ ise, ‘bilfiil’ olarak tercüme edilmiştir. Buna göre anlam, “Maksud’a bilkuvve değil, bilfiil dört kez ulaştı.” şeklindedir. (Ceber, *age.*, s. 41)
- ¹¹⁵ Burada -kanaatimizce- bir insani eylem olan felsefenin hakikati kavramada yetersizliği vurgulanmaktadır. Hakikatin kavranması, ancak felsefenin ötesinde bazı mistik inisinasyonlara sahip olmayı gerektirmektedir.
- ¹¹⁶ Beşeri düzeyde kaldığı için.
- ¹¹⁷ Plotinus’un hayatı ile ilgili kısım burada bitmektedir. Porfiryus, geriye kalan kısımda makalelerin düzenlenmesiyle ilgili ek bilgiler vermektedir.
- ¹¹⁸ *Enneadlar* kitabı ‘altı’ ve ‘dokuz’ sayılarının oransal mükemmelliği üzerine inşa edilmiştir. Platon’dan itibaren Nefs’e kozmogonik önemli bir rol verilmiş; ‘MiddlePlatonist’ ve ‘Neoplatonist’ dönemde Nefs’in bu rolü ileri boyutlara taşınmıştır. Nefs’in Neopisagoryen felsefede sayısal karşılığı, ‘altı’dır. ‘Altı’, evrenin düzenini sembolize etmektedir. Moderatus, ‘altı’ sayısını ‘afrodit’ ve ‘birleşme’ olarak isimlendirmiş; *Aritmetiğin Teolojisi*’nde ise, bu sayı ‘ilk mükemmel’ sayı olarak nitelendirilmiştir. Zira ‘altı’, ilk üç rakamın (1,2,3) toplamı ve çarpımının sonucudur ($1+2+3$ ve $1 \times 2 \times 3$). Dolayısıyla ‘altı’, evrendeki kadınsı ve erkeksi zıtlıkların harmonik yapısını, yani, Kozmos’u ifade etmektedir. Başka bir tabirle ‘altı’, evrendeki zıtlıkların ve çokluğun düzen anlamında harmonik ifadesidir. (John N. Crossley, “The Beginnings of Counting and Number” *Companion Encyclopedia of the History and Philosophy of The Mathematical Sciences*, (edited by Grattan-Guinness), Printed in The United States of America, 2003, c. 1, s. 157; *The Theology of Arithmetic, Attribute to Iamblicus*, (Translated by Robin Waterfield), Published by Phanes Press, Michigan, 1988 s. 80) Plotinus, makalelerinde altı sayısının yukarıda belirtilen hususiyetlerine hiç vurgu yapmazken, Porfiryus bu konuya büyük ehemmiyet vermiştir. Ona göre, Neopythagoryen ‘altı’ sayısı, *Enneadlar*’ın düzenlenmesinde kendisine ışık tutmuştur. Çünkü *Enneadlar*’ın düzen ve tertibi, fiziksel dünyanın Nefs üzerinden düzen ve tertibini sembolize ederken, aynı zamanda bu tertip, *Bir*’den ayrı bir varlık olan evrenin çokluk içerisinde nizamını, konuların ele alınış biçimiyle yeniden düzenlemektedir. Aynı şey ‘dokuz’ rakamı için de geçerlidir. Zira Neoplatonistler açısından ‘dokuz’, onluk rakamlar içinde en büyük sayıdır ve aşılmaz bir sınırdır. Bu çerçevede, ‘dokuz’ rakamının ‘sınırlılık’ özelliği, *Enneadlar*’da yer alan dokuzlu bireysel makaleler ile uyumluluk arz etmektedir. Buna göre ‘altı’, ‘genel düzene’ işaret ederken, ‘dokuz’, ‘-özel- bireyselliklerin düzenine’ işaret etmektedir. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde, Kozmostaki *Bir*’den çokluğa geçiş dışı dönük iken, çokluktan kaynağa dönüş *Bir*’e doğrudur. Bunun gibi, *Enneadlar*’ın ‘Altılı grup içinde dokuzlu yapısı’, ‘Kozmos’taki *Bir*’den çokluğa ve çokluktan *Bir*’e dönüşün’ bir ifadesi olmaktadır. Yani ‘dokuz’, makalelerin çokluğunu kaynağına dönüş itibarıyla bir araya getirmektedir. ‘Altı’, evrenin kozmogonisini ifade ederken, ‘dokuz’, evrenin bütünlüğünü ifade etmektedir. Bu durum, makalelerin, niçin ‘dokuz bölüm içerisinde altılı makaleler’ şeklinde olmadığını, tam tersine ‘altı bölüm içerisinde dokuzlu makaleler’ şeklinde olduğunu bize göstermektedir. Özetle, Plotinus’un makalelerinin ‘altı bölümde’ ele alınması, *Enneadlar*’ın, Kozmos’ta var olan düzene göre tasnif edildiğine işaret etmektedir. ‘Altı’nın karşılığı olan Nefs, nasıl Duyulur Kozmos’u düzene koyuyor ise, Plotinus’un ‘altı bölümde’ işlenen makaleleri de Nefs’in rolünü üstleniyor ve Kozmos’u yeni bir anlayışla yeniden düzenliyor. (Griffin, Svetla Slaveva, *Plotinus On Number*, Oxford University

Press, 2009. s. 134-140; *The Theology of Arithmetic*, s. 75-85, 106-107)

¹¹⁹ Guthrie'ye göre, 'en önemlisinden' (Guthrie, *age.*, s. 35)

¹²⁰ MacKenna'nın *Enneadlar* çevirisinin 'İçindekiler' bölümünde, sadece 'Nitelik' ifadesi geçmektedir. 'Suret' (form) ifadesi yoktur. Nitekim konu başlıklarının ele alındığı dördüncü bölümde görüldüğü üzere 17. makalede sadece 'Nitelik' ifadesi geçmektedir.

¹²¹ Bir diğer ismiyle Gnostiklere Reddiye.

¹²² 'Özet-cümleler' diye çevirdiğimiz kelimeyi, Macc Kenna 'developments', Guthrie ise 'arguments' olarak İngilizce'ye çevirmiş, ancak her iki çevirmen de kelime hakkında bir izah yapmamıştır. Kalligas da Guthrie gibi kelimeyi 'arguments' olarak çevirmiştir. Ancak hemen peşinden müphem olan kelimeyi açıklama çihetine gitmiştir. Ona göre, 'arguments' kelimesinin anlamı, 'epicheirema'dır. John Dox'a referansla Kalligas'ın 'epicheirema'ya verdiği anlam, "Başlıklar hakkında sistematik (mantiki) açıklamalar yapmaktır." Ancak Kalligas, Porfirius tarafından yapılan açıklamaların, konunun izahına yönelik cümlelerden ibaret olduğunu, mantıksal önermeler içermediğini ifade etmektedir. (Kalligas, *age.*, s. 92) Buna göre 'özet-cümleler', konu başlıklarını veya konuyu tanıtıcı kısa cümlelerle açıklamaktan ibarettir. Ayrıca Kalligas, başlıkları destekleyici özet-cümlelerin, *Esûluciya* kitabının başında yer aldığını söylemektedir. (Kalligas, *age.*, s. 92) Kalligas'ın belirttiği gibi, özet-cümleler, 'ruûs/başlıklar' şeklinde Abdurrahman Bedevi'nin *Eflutin İndel Arap* kitabında *Esûluciya* bölümünün baş kısmında yayınlamıştır. (bknz. Abdurrahman Bedevi, *Eflutin inde'l Arab*, Mektebetü'n Nehdati'l Mısıriyye, 1955, *Esûluciya* bölümü s. 8-18) Ancak *Esûluciya*'da yer alan özet-cümlelerin Porfirius'un kastettiği özet-cümleler olup olmadığı tartışmalıdır.

¹²³ Bu pasajda esasında üç farklı metinden bahsedilmektedir. Eserin kendisi, arkadaşlarının talebi üzerine Porfirius'un bazı makalelere yaptığı yorumlar ve özet-cümleler. Ancak Porfirius'un arkadaşlarının talebi üzerine yaptığı yorumlar ile özet-cümleler her üç çeviri metninde de (MacKenna, Guthrie ve Ceber) bulunmamaktadır. Ancak bilinmelidir ki Porfirius'un *Sentences* adlı eseri genel olarak Plotinus'un makalelerinin şerhi olarak kabul görmüştür. (Thomas Taylor, *The Select of Porphyry*, London, 1823, s. xii)